

SLEKT OG DATA

Medlemsblad for DIS-Norge, Slegt og Data

Årgang 25 nr. 1 2014

RIKSFORSAMLINGEN 1814

Leder

Medlemsblad for DIS-Norge, Slekt og Data. Utkommer med 4 nummer pr år
Abonnement for bibliotek og liknende institusjoner kan tegnes for kr 410,- pr år
Annonser kan tegnes ved henvendelse til Mette Gunnari, telefon 22 42 24 00; e-post mette.gunnari@disnorge.no

DIS-Norge, Slekt og Data
Post/besøksadresse:
Øvre Slottsgate 2B, 0157 Oslo
Telefon: 22 42 24 00
www.disnorge.no

Redaktør:
Aina Johnsen Rønning,
slekt-og-data@disnorge.no
Neste nummer sendes ut i midten av juni 2014. Siste frist for levering av stoff er 5. mai 2014.

Opplag: 10 500
Produksjon og trykk:
Aktiv Trykk AS/Gamlebyen Grafiske AS
Layout: Grongstad Grafiske
ISSN 0803-0510

2014

Dette er et spennende år som nettopp har begynt. Trolig en frase som har vært brukt til å innlede mange nye år. Men i år er det faktisk helt sant. Og det jeg i første rekke tenker på er at vi i år markerer 200 år siden Grunnloven ble skrevet på Eidsvoll.

I samarbeid med Riksarkivet har DIS-Norge allerede jobbet ganske lenge med aktiviteter som vil bli synlige i løpet av 2014. Vi har hatt ansvaret for slektsforskningen for å finne fram til Eidsvollsmennenes etterkommere. De var 112, men noen av dem skal ikke ha etterlatt seg etterkommere så totalt er det 100 menns etterkommere gjennom 200 år som har stått i søkelyset.

Vi satte i gang med å adoptere bort hver enkelt representant og mange ivrige slektsforskere ble med på arbeidet. Nå har databasen rundet 55 000 og den vokser fortsatt!

Basen skal være tilgjengelig for alle interesserte. De som har greid å finne fram til mer enn forskerne kan også bidra. Hvor mange blir det til slutt? Det tror jeg vi skal telle opp ved årets slutt, uansett er jeg imponert over engasjementet og ikke minst det store antallet individer som er identifisert og der kilder er brukt og registrert for å bevise sammenhengene.

Tidligere i måneden var jeg med på Riksarkivets Historiske cruise til Kiel. Vi ankom Kiel 14. januar, datoen for Kielerfreden som ble behørig markert. Til og med stortingspresidenten var med på høytidelighetene. Foredragene var mange under båtturen og mange foredragsholdere var utrolig flinke og hadde gjennomarbeidede presentasjoner.

Et av foredragene tok for seg Eidsvollsmannsprojektet. Eli Fure som har vært vårt bindeledd til Riksarkivet, er ansvarlig for markeringene i 2014 fra Arkivverkets side.

Hun snakket om prosjektet og ga også hyggelig honnør til alle slektsforskerne som har bidratt. Eli snakket om de barna som ble født i 1814 og deres liv. Dette var spennende, men bare en smakebit for det som kan bli ennå mer interessant er om man får forskere til å se på databasen og sammenligne den med befolkningen som helhet. Se på likheter og forskjeller.

Båtturen ble avsluttet med festmiddag, og menyen var fra 1814. Vi fikk god mat, men ikke det vi spiser til daglig. Er du interessert fins det mer om maten de spiste i denne bloggen <http://kokekunst.tumblr.com/>

Om Eidsvollsmennene hadde muligheten til å se hvordan framtida som vi nå lever i, skulle bli, det tror jeg neppe. Både tekniske nyvinninger og andre omgivelser kunne de neppe forstå. Men det går an å se på dette motsatt. Vi kan bruke dagens teknologi og gjøre gårdsdagens helter moderne. Er du på Twitter? Da må du få med deg at Christian Frederik twitrer - Christian Frederik twitrer fra sin periode som stattholder, regent og konge i Norge. Let etter @ChrFrederik

Torill Johnsen
leder

Foto: Aina Johnsen Rønning

Redaktørens leder

Slekt og Data blir ikke bedre enn hva medlemmene klarer å gjøre det til. Redaksjonen har ikke penger til å betale journalister for å skrive artikler, og vi kan ikke honorere slektsforskere til å skrive fagartikler. Det er neppe et fagblad i Norge som drives med så lite penger som Slekt og Data. I alle fall ikke et fagblad med et opplag på over ti tusen.

Derfor er vi avhengige i å få inn stoff, artikler og tips fra dere. Mange tips. Mye stoff. Flere artikler. Til hvert nummer av Slekt og Data. Det er få som tar seg tid til å sende inn noe. Terskelen er høy. Man tenker at det man jobber med ikke er viktig for andre, at man ikke skriver godt nok, - eller er en god nok slektsforsker.

Slektsforskning tar tid. Har man en krevende jobb i tillegg, er det å skrive gratis fagartikler til Slekt og Data naturligvis ikke noe som ligger høyt oppe i listen over prioriterte arbeidsoppgaver. DIS-Norge har en enestående delekultur, og mange deler villig vekk kunnskap om håndskrifttyding, gotisk skrift eller kjennskap til kirkebøker. Å svare noen på et slektsforum tar ofte ikke så mange minutter, man kan surfe på hardt opparbeidet spesialkompetanse og få mye goodwill i miljøet. Å skrive en god fagartikkel tar imidlertid dager og uker, og når man trykker «send» er man likevel engstelig for at det er sneket seg inn en feil i materialet.

Harald Ekrem skrev i siste nummer en artikkel fra sin nyslåtte slektsforskning, om riksadmiral Kristoffer Trondsson av Seim-ætta. Lars Løberg var en av de erfarne slektsforskerne som hoppet i stolen da han leste artikkelen. Full av feil, konkluderer han i dette nummeret av Slekt og Data. «Skjerpings, folkens!!» er konklusjonen hans, rettet mot både forfatter og redaksjonen.

Mitt svar til dere erfarne slektsforskere

er et like rungende «Skjerpings, folkens!!». Ingen nybegynner i landet tør å skrive noen ting som helst om sine erfaringer dersom dere sitter med lupe etterpå for å kunne kritisere med utropstegn og store bokstaver. En stor del av medlemsmassen er nybegynnere, og det tar mange år med nybegynnerfeil før man kan være sikker på at alt man gjør er bunnsolid. Gleden i slektsforskningen er imidlertid minst like stor for de som nettopp er begynt. For dem er jo dette et riktig detektivarbeid som avdekker hemmeligheter og storheter i egen slekt. Uten denne nybegynnergleden orker man ikke mange år med slektsforskning innenfor hjemmets fire vegger.

Det er helt greit å korrigere feilopplysninger, men korrigering med nennsomhet og forståelse. Også dere har vært nybegynnere en gang. Vis raushet overfor tilkortkommenheter. Og ikke minst – ta pennen fatt og forfatt artikler selv. Ideen med egen fagfelleevaluering er god, men noen må gjøre jobben. Dessuten skal Slekt og Data være for «folk flest», det vil si at fagartikler på 12 sider med flere sider noter og kildehenvisninger ikke passer inn. Det har slektsforskerne Norsk Slektshistorisk Tidsskrift til.

Aina Johnsen Rønning
redaktør

Foto: Brage Rønning

Innhold

Bryns blogg fra 1814	8
Eidsvoll i blodet	10
Slektsforskning i medisinsk forskning	14
Kunsten å lete etter slekt i Ungarn	16
Mormon-pionerene fra Norge	20

Forsiden

Stortinget har en utstilling der viktige dokumenter fra 1814 vises frem. DIS-Norge har vært sentral i arbeidet med å kartlegge eidsvollsetterkommerne. Cappelen-familien er blant disse, men heraldiker Hans Cappelen likte dårlig at Stortinget hadde trykket opp slektsvåpen på buttons, for å gi gratis til besøkende. Slekt og Data vil følge grunnlovsjubileet tett gjennom hele 2014. Forsidebildet er en fotomontasje.

Reagerer på buttons

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Heraldiker Hans Cappelen reagerer på at Stortingets administrasjon har trykket opp buttons med de enkelte eidsvollsmennenes personlige segl på.

200-jubileet for 1814 er i gang, og mange institusjoner og organisasjoner har forberedt seg godt. På Stortinget vil de ha en utstilling i hele 2014 der de fire viktigste originaldokumentene vises frem, inkludert Grunnloven. I den anledning har de laget buttons der hele bildemotivet utgjøres av likt som et etternavn, et slektsvåpen, et bumerke, et personlig monogram, et valgspråk eller et personlig symbol som et alter eller «Guds altseende øye». Heraldiker Hans Cappelen har stilt spørsmål ved dette.

«Jeg fikk i dag vite at dere i Stortinget, i forbindelse med utstilling hos dere, har laget buttons med de enkelte

eidsvollsmennenes helt personlige segl på og som folk fritt kan forsyne seg av. Dette synes jeg er litt underlig fordi mange av seglene har slektsvåpen som brukes av slekter i dag. Det vil kunne virke rart, og kanskje støtende, for noen å se at helt fremmede går rundt med buttons med slektsvåpenet deres på, selv om det er segl fra 1814», skriver Cappelen til Stortingets administrasjon.

Cappelen fikk raskt svar fra Tanja Wahl, førstearkivar på Stortinget: «Tilgjengeliggjøring av Grunnloven og dens historie overfor særlig ungdomsskoleelever har vært utstillingens, og jubileets, uttalte mål. I dette arbeidet har vi benyttet oss av en rekke virkemidler. Seglene på Grunnloven har vært benyttet som identitet og dekor for jubileet, blant annet i offisielle trykksaker, plakattstillinger mm. Vi benyttet også seglene til å lage et

særtrykk til utstillingsåpningen, i form av et forheng som stortingspresidenten dro til side for å markere åpningen. Det er i denne forbindelse man må se trykkingen av segl på buttons. De ble laget til utstillingsåpningen for å komplimentere det grafiske uttrykket i utstillingen, og som et ledd i tilgjengeliggjøringen og formidlingen av dette viktige dokumentet. Grunnloven av 17. mai 1814 er et offisielt dokument og en viktig del av Norges dokument- og kulturarv. Avtrykkene etter eidsvollsmennene – som mange i Norge føler et slektskap eller en nærhet til – har vært tenkt som et virkemiddel i formidlingen. Vi beklager på det sterkeste at dette har vekket reaksjoner.», skriver Wahl.

111 segl

Det var bare en av de 112 delegatene som ikke hadde segl på Eidsvoll. 37 av

dem hadde våpenskjold i seglene, 17 hadde våpenlignende segl, syv hadde monogram satt inn i skjold, seks hadde bumerker og 43 hadde en forbokstav, et monogram eller symbolske figurer. Våpenskjold ble brukt av embetsmenn, militære og forretningsdrivende, mens bøndene brukte bumerker, forbokstaver eller monogram.

Christian Magnus Falsen, regnet som grunnlovens far, hadde et eget slektsvåpen, men valgte å ha et monogram i seglet ved sin underskrift.

– *Hvem hadde med seg egne segl?*

– De fleste av representantene hadde faktisk bragt med seg sine egne signeter til å stemple ned i segllakk, slik at representantene kunne sette sine helt personlige segl på Grunnlovsdokumentet. Dette er det siste dokumentet vi har av en slik type i Norge med representantenes personlige segl. Lignende var det tidligere i hyllingsdokumenter, sier Hans Cappelen, som har gitt sitt bidrag i boken: ”Segltegninger fra hyllingene i Norge 1591 og 1610” (Oslo 2010) og i den nylig utgitte boken: ’Magtens besegling. Enevoldsarveregeringsakterne af 1661 og 1662 underskrevet og beseglet af stænderne i Danmark, Norge, Island og Færøerne’.

– *Hvor mange måtte låne fra andre?*

– To dommere (Dahl og Diriks) tok det ikke mer stivt enn at de brukte det samme signetet. Det samme gjorde noen av bonde-representantene. Et segl med bare en kamé (dvs. byste i antikk stil) ble brukt av Osmund Lømsland. Antakelig ble det samme seglet brukt av Erik Jaabech og de var begge bønder fra Lister amt. Et nokså likt kamésegl ble brukt av bonde Sivert Bratberg og dette ble også brukt av en annen representant fra Trøndelag som var Bratbergs slektning, ser-jant Schevig. Dessuten har en matros (Even

Thorsen) og en lensmann (Thor Reiersen Lilleholth) benyttet seg av et og samme britiske segl: Seglbildet er et mannhode i profil med parykk omgitt av et tekstbånd i form av et belte med spenne og med teksten «KING & CONSTITUTION» på selve beltet. I seglet er det ikke noen navnebokstaver, monogram e.l. som kunne vise hvem som var seglets eier, sier Cappelen.

– *Er det noen spesielle segl i grunnloven?*

– Noen få av seglene inneholder et valgspråk eller et motto: bl.a. matros Thorsen og lensmann Lilleholth. Seglet til Thorsen og Lilleholth, med det engelske mottoet «KING & CONSTITUTION», er uvanlig i Norge og nokså overraskende. Mottoet viste seg imidlertid å passe veldig bra til Grunnloven og valget av konge på Eidsvoll. Dette mottoet er hentet fra den britiske og amerikanske «lojalist»-bevegelsen på siste del av 1700-tallet. I seglet er det også en byste og den er etter stilen å dømme trolig av den konstitusjonelle britiske kongen Georg 3. Mottoet er skrevet på et belte med spenne som ligner på Hosebåndsordenens bånd, men som kanskje symboliserer at det skal en del til for å forandre på en konstitusjon. Seglene er fra et signet som sannsynligvis er gravert og kjøpt i England en gang før 1814, så bragt hjem til Norge av lensmannen eller matrosen og tatt med under oppholdet på Eidsvoll. Hvem av de to som kjøpte det, ser vi ikke av seglene. Det er tankevekkende at matrosen selv ikke var skrivekyndig, men sannsynligvis har han selv vært i England på et skip. Siden seglet hadde et så aktuelt motto, får vi tro at noen av de andre eidsvollsmennene, som så mottoet, likte det og kommenterte det, tipper Cappelen.

Faktaboks:

Stortingets buttons i anledning grunnlovsjubileet inneholder segl som er preget av de enkelte eidsvollsmennenes personlige forhold. Hans Cappelen mener at mange i dag synes at slike seglbilder bør bli respektert noe mere og ikke uten videre bør få være som vanlige buttons på klærne.

Eksempler:

- Bildemotiv som utgjøres av hele etternavnet (sogneprestene Nilsen og Grøgaard),
- Bumerke eller lignende merke (Mellebye, Olsen Huvestad, Rasmussen Apeness, Knudsen Tvedten, Birkeland, Hansen Sørbrøden),
- Personlig monogram med spesiell utforming (Sverdrup, Eeg, Harildstad, Rein, Hiermand m.fl.)
- Valgspråk (bl.a. prost Schmidt med: «FIDE SECURUS» dvs. «Trygg i troen»).
- Et religiøst symbol som et alter (Hount, Evenstad, Kollerud, Jersin, Oftedahl m.fl.), «Guds altseende øye» (sogneprest Oftedahl), eller en engel sittende på en løve (Wergeland),
- Person- og/eller slektsvåpen (Blom, Irgens, Krohg, Motzfeldt, Sibbern, Stub m. fl.).

Omfattende endringer i grunnloven

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Janne Haaland Matlary er et av medlemmene i Stortingets menneskerettighetskommisjon, som har jobbet med å inkorporere menneskerettighetene i grunnloven vår – verdens nest eldste.

Endringene vil høyst sannsynlig bli vedtatt i løpet av jubileumsåret. Matlary var på grunnlovsåpningen på Ås og redegjorde for arbeidet. Kommisjonen har ikke bare sett på de ulike menneskerettighetskonvensjonene Norge har underskrevet, de har også sett på historien bak grunnloven.

– Grunnloven var noe grunnleggende nytt, og skapte et politisk samfunn; en samfunnskontrakt. Etter Westfalen Freden i 1648, da keisermakten og paven tapte makten i Europa, ble man enige om at de som hadde fysisk makt over et territorium, også hadde den politiske makten. Statene er derfor ikke så veldig gamle, og vi finner de første i Europa fra 1650. Men, fremdeles var borgerne undersåtter under en enecherskende konge. Det unike som skjedde etter den amerikanske revolusjonen, og i Norge i 1914, var at man fikk en kontrakt der undersåttene blir borgere, og kongemakten aksepterer borgernes innflytelse via en nasjonalforsamling, sa Matlary.

Ved Kielfreden ga avtalen en åpning til Norge, fordi traktaten slo fast at vi skulle være et kongerike knyttet sammen med Sverige. Svenskekongen, som var opptatt med sitt, ga Norge

et vindu for å opprette en nasjonalforsamling og velge en konge. Dette vinduet benyttet nordmennene seg av til fulle, på tross av den reelle faren for krig med nabolandet.

Banebrytende grunnlovsarbeid

Matlary poengterte det unike ved at Norge så tidlig fikk en grunnlov basert på opplysningstidens idealer og arven fra revolusjonene i Amerika og Frankrike. På 14 dager klarte eidsvollsmennene å sy sammen en grunnlov som ikke bare var forut for sin tid, men som fastslo borgerrettigheter som fremdeles står fast i dagens grunnlov. For eksempel prinsippet om at ingen kan straffes uten lov og dom, at lover ikke kan ha tilbakevirkende kraft, forbud mot tortur, trykkefrihet, næringsfrihet, rett til erstatning fra staten og forbud mot sportler (juridiske avgifter).

– Dette med sportler kan høres rart ut, men i den tiden tok juristene seg betalt per side, og dokumentene de lagde ble derfor kjempelange. Jeg har et skiftedokument fra en forfar som døde på 1780-tallet. Halve arven gikk bort i avgifter til juristene, opplyste Matlary.

Moderne lov

Grunnlovskommisjonens endringsforslag vil føre til at det for første gang vil stå noe eksplisitt om menneskerettigheter i grunnloven. Det betyr ikke at menneskerettigheter har vært fraværende i de tidligere grunnlovsversjonene, understreket hun på jubileumsåpningen.

– Det er utrolig at grunnloven ble så bra etter bare 14 dagers arbeid. Det man kan si er tidstypisk for grunnloven i 1814, er paragraf to om at jøder, jesuitter og munkar ikke hadde adgang til riket. Det var typiske holdninger fra protestantiske land etter reformasjonen. Ikke før i 1956 forsvant forbudet mot jesuitter i Norge, og det var etter en stor diskusjon i Stortinget, der blant annet KrF var sterkt i mot å oppheve forbudet, noe man måtte fordi man hadde skrevet under på Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Ikke før i 1964 kom religionsfriheten inn i loven, sa Matlary.

Janne Haaland Matlary

Oppskrytt?

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Ordfører i Ås kommune Johan Alnes, mener det kan være en overdrivelse å kalle Christian Magnus Falsen for «Grunnlovens far».

Christian Magnus Falsen var sorenskriver i Follo, og bodde på Ås. Kommunen føler derfor at de har eierskap til en stor bit av grunnlovskaka, men var han egentlig «grunnlovens far»?

– Falsen var ikke en gang til stede på det viktige møtet 16. februar, da mange av de viktigste avgjørelsene ble tatt, som at man skulle etablere en nasjonalforsamling og utarbeide en grunnlov, sa Alnes på kommunens

store åpning av jubileumsåret. Selv om kommunen er stolt av sin forfar, er det en viss fare for at Falsens betydning er overvurdert, mener ordføreren.

– Falsen hjalp med andre ord til med å utforme en grunnlov innenfor en ramme som allerede var satt. Det er heller ikke klart hvor mye av grunnloven Falsen faktisk forfattet, sa Alnes.

Sammen med lektor Johan Gunder Adler utarbeidet Christian Magnus Falsen i februar 1814 det første utkastet til Grunnloven, Udkast til en Konstitution for Kongeriget Norge. Utkastet ble trykket i N. Wulfsbergs Journal for Lovgivning, Rigsforfatning og Politik og var tilegnet prinsregenten

Christian Frederik som gjennomleste og forsynte det med kritiske bemerkninger. Deler av den endelige Grunnloven er tydelig inspirert av det grunnlovskastet som ble utformet av Falsen og Adler, men det er også klare forskjeller. Blant annet foreslo det opprinnelige utkastet mer begrensede stemmerettsregler og en mindre demokratisk organisering av Stortinget, opplyser den offisielle nettsiden www.eidsvoll1814.no

Bryns blogg fra 1814

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Knut Bryn har laget en 1814-blogg basert på sin egen eidsvollsforfar.

Bloggen er ført i pennen av Thomas Bryns sønnesønns sønnesønn Knut Bryn (DIS-Norges eget orakel), som et bidrag til historien om 1814. Thomas Bryn var en av de eidsvollsmennene som førte dagbok under sitt opphold på Eidsvoll i april- og maidagene dette viktige året.

En rekke andre samtidige kilder vil også bli brukt til å lage en troverdig framstilling av hvordan grunnlovsåret kan ha sett ut gjennom Thomas Bryns briller. En stor del av hans embetsgjerning er dokumentert gjennom tingboka for Østre Råbyggelagen og andre dokumenter fra sorenskriverens arkiv. Noen av hans private brev er også tilgjengelige. En annen nyttig kilde er Hans Gottfried Wangs livserindringer. Wang var skriverdreng hos Bryn og har gitt en levende skildring av livet på sorenskrivergården i Herefoss.

Bloggen er skrevet i «sanntid» fra et jeg-perspektiv,

noe som gir leseren en følelse av autensitet. Med alle festtaler og tilbakeblikk i jubileumsåret, er det ekstra morsomt å kunne følge en eidsvollsmann dag for dag. Vi får blant annet innblikk i hvor vanskelig det var å få posten frem midtvinters 1814: «Det får være en trøst at det for en mannsalder siden var enda vanskeligere å komme seg fra bygd til bygd. Min forgjenger, sorenskriver Lars Hess Bing, skriver i en beretning om distriktet at det i de to siste fogders tid er gjort mye for å lette ferdelsen «deels ved Stenmure i Skraasidene af Fjeldene, og deels ved Vaser over Myre, hvorved mange steile Strækninger og Heier eller saakaldte Klever ere blevne og blive undgaaende, saa at Reisende nu taalelig beqvemt, at sige til Hest, ville fremkomme. Saaledes ere og lagte Broer over smaae Bækker elver eller Elve».

Vi kan lese om hvor sjeldent nyheter kom til distriktene: «Et nyttig tidsskrift er Budstikken. Bladet utgis av Det Kongelige Selskab for Norges Vel og kommer én gang pr. uke. Det inneholder først og

fremsst praktisk opplysningsstoff for allmuen, men nå og da også informasjoner fra de øverste myndigheter, - så også kunngjøringer fra konge og stattholder. Både sognepresten vår og kapellanen abonnerer på dette utmerkede blad. Det har imidlertid ikke kommet ut hittil i år. Vi får håpe det bare er tale om et kortere opphold.»

«Og vi får være med på å sette ting: «Skrivdrengen og jeg kom til Tveit i går og løsjerte som vanlig hos lensmannen, Svend Olsen Tveit. Samtalen berørte selvfølgelig freden og hva som nå kom til å skje. Han hadde hørt illevarslende rykter om at Kongen hadde gått med på å gi Norge fra seg til svenskene. Dette hadde han hørt av en bonde som hadde vært på Nesverket. Kan det være at verkseieren, Jacob Aall, har informasjon fra Danmark om dette?»

Bloggen til Bryn er en skikkelig julekalen-

der og godtebutikk for slekts- og historieinteresserte. Vi gleder oss til å følge sorenskriveren gjennom hele året 1814/2014.

<http://bryn-1814.blogspot.no/>

Knut Bryn

Tidligere anmeldte blogger:

Nr 1 2012: Liv Ofsdal:
Min Digitale verden: livofs.
blogspot.com

Nr 2 2012: Laila Christian-
sen: Slegt og Slikt: lailanc.
blogspot.com

Nr 4 2012: Viggo Eide: Tid
og rom: tidogrom.blogspot.
no

Nr 1 2013: Oddvar Munro-
Jensen: Skrivebloggen:
oddvarmj.blogspot.com

Nr 2 2013: Liv Marit Haa-
kenstad: Genit: genealogiit.
blogspot.com/

Nr 3 2013: Vidar Øverlie:
Vidars Slektsblogg: [http://](http://vidarsslektsblogg.blogspot.no/)
vidarsslektsblogg.blogspot.
no/

Eidsvoll i blodet

AV AINA JOHNSEN RØNNING

◀ **Familien** til Didrich Cappelen har gjort mye av seg juridisk også etter 1914. Her ser vi advokat Hans Cappelen, Gro Wildhagen, pensjonert rådgiver for Arbeiderpartiets stortingsgruppe Margrete Cappelen, lagdommer Fredrik Charlo Borchsenius og administrerende direktør i Kolibri Kapital Inger Prebensen.

Didrich Cappelen kom til Eidsvoll uten å ha noe juridisk miljø bak seg. Senere ble det en slekt med et stort antall jurister.

Få kan slekt bedre enn Hans Cappelen. Han er dessuten en heraldiker av rang, og er artikkelforfatter i en ny bok om gamle segl. Vi har samlet advokat Hans Cappelen og fire av slektningene hans - som også er jurister og etterkommere av Didrich Cappelen.

Didrich Cappelen var over 50 år da han ankom Eidsvoll i 1814. Han hadde blitt valgt frem av medborgerne, i en avstemming i Skien kirke. Ikke så merkelig, for godseieren var svært populær i Skien og en religiøs mann. Han var i hele sitt voksne liv Skiens største skatteyter, og det ble sagt at ingen dro tomhendt hjem når de ba ham om bidrag til gode formål. Han opprettet også en syskole for fattige piker, og bidro til en latinskole og en borgerskole - forløper for folkeskolen.

Heller ikke på Eidsvoll var Didrich Cappelen noen smågutt. Han dro oppover sammen med amtmann Severin Løvenskiold. De overnattet hos broren Peder i Drammen, og plukket opp enda to eidsvollsrepresentanter. I Oslo dro de innom Peder Anker på Bogstad gård. Så anerkjent var Didrich, at da den første middagen skulle serveres på Eidsvoll, var Didrich vert i den ene stuen, og Peder Anker i den andre. Løvenskiold karakteriserte i sin dagbok denne middagen som «desværre Forsamlingens første og sidste fortroelige og muntre Samling».

Didrich gjorde imidlertid ikke så

mye av seg på Eidsvoll i selve forhandlingene. Han var skeptisk til at Norge skulle ta på seg så store byrder, og engstelig for at dette grunnlovsdokumentet ble i farligste laget. Han holdt bare ett innlegg i forsamlingen. Det var i forbindelse med valg av konge. Didrich sa at han mente det burde utsettes, men bøyde seg for flertallet.

- Det viser hans demokratiske innstilling. I noen andre land ville nok de rike tvinge de fattige til å bøye seg for overmakten, men her var det de rike og mektige som bøyde seg for det demokratiske flertallet, sier Hans Cappelen som sitter med veldig mange gamle gjenstander og dokumenter.

- Det virker som at annet hvert ledd har tatt vare på dette i flere hundre år. Mye av dette er historisk, og min dokumentsamling skal rett til Riksarkivet når jeg dør. Jeg har spurt ungene om ikke jeg kan gi de arvede, gamle bøkene og fotoalbumene til historielaget i Skien. Ungene er jo Ikea-generasjonen og ikke så voldsomt opptatt av gamle ting, men det fikk jeg ikke lov til, ler Hans.

Av de viktigste dokumentene Hans sitter på, er brev og skjøter fra Didrichs tid. Men han har bare fotokopier av de brevene som Didrich sendte hjem til Skien fra Eidsvoll. De gikk faktisk på omgang i byen, og noen steder kan du se at folk har skrevet seg på «sirkulasjonsrunden». Brevene var tørre referater og avskrifter fra grunnlovsutkastene. På den måten kunne Didrich holde hjembyen oppdatert mens forhandlingene pågikk.

Viktig arv å bære

De fire etterkommerne etter Didrich har ikke arvet noen familieformue å snakke om, men den kulturelle arven har vært stor. For Margrete Cappelen var det spesielt å studere konkursrett på jusen. Eidsvollsmannens sønnesønner, brødrene Didrik og Hans, var veldig uheldige med konjunkturerne sist på 1800-tallet, og de hadde vært ufor-siktige nok til å dele ut mye av arven til søstrene. Så galt gikk det med dem at de måtte få akkord, - datidens gjeldsordning, og mesteparten av formuen gikk tapt. Det hindret ikke Margretes oldefar i å bli banksjef senere.

- Didrichs bror Peder i Drammen hadde to svigersønner som drev firmaet «Peder Cappelens Enke» til konkurs. Det var et fantastisk konkursbo, med flere rettssaker i kjølvannet, og det ga innflytelse på konkursretten helt frem til nå. Jeg husker jeg syntes det var merkelig da jeg studerte jus, at det stod om Cappelens enke til stadighet i konkursretten, ler Margrete Cappelen.

Dobbelt opp

Charlo Borchsenius har ikke bare en, men to forfedre på Eidsvoll. I tillegg til Didrich, stammer han fra byfogden i Kragerø, Christian Hersleb Hornemann. Heller ikke han gjorde så mye av seg på Eidsvoll. Han talte sjelden i forsamlingen, men grep ordet for å støtte forslaget om at adelskap skulle opphøre i Norge når de dalevende adelsmenn døde. Foreldrene til Borchsenius var levende opptatt av slektshistorie, og selv har han to hovedinteresser, historie og jus. Aller best . . . ▶

◀ • • er det om han kan kombinere dette.

- Jeg likte svært godt å prosedere for Utmarkskommisjonen da jeg var hos Regjeringsadvokaten. Da kunne jeg være i skog og mark om sommeren, og lete i arkivene på vinteren. Det kan ikke bli bedre enn å få lov til å jobbe med jus som skal settes inn i en historisk kontekst, sier Borchsenius.

En annen ting som går igjen i familien, var de sterke kvinneskikkelsene. Inger Prebensens mormor skilte seg på begynnelsen av 1900-tallet, noe som var nokså uvanlig. Margrete valgte tidlig å gå inn i styreverv i maskuline yrker som kraftsektoren, det samme gjorde Inger. Borchsenius tror kanskje grunnen ligger i at Didrichs yngste sønn Hans døde tidlig, og enken Benedicte fikk en viktig rolle i familien med Gjemsø kloster-eiendommene og firmaet «Hans Cappelen Enke» i Skien. Det er en kjensgjerning at selv driften av godset, sagbrukene, skipene og alt det andre familien gjorde, gikk bra så i de 25 årene Benedicte satt ved roret. Hun ble derfor en veldig sterk kvinneskikkelse i Skien.

- Min far og alle hans brødre giftet seg alle med sterke kvinneskikkelser. De hadde nok trygghet i sin familiebakgrunn til å kunne gjøre det, mener Margrete Cappelen.

Hans Cappelen jobber mye med forhandlinger, og er imponert over hvordan eidsvollsmennene oppnådde en sterk forhandlingsposisjon med svenskene, da de satte sammen Grunnloven noen vårmåneder på Eidsvoll. Dermed hadde Didrich både rett og urett da han var så skeptisk til opplegget fra selvstendighetspartiet. Dette var riktignok risikabelt ut fra landets økonomiske stilling, og en svært risikabel provokasjon overfor

svenskekongen. Men det flotte var at de dermed greide å få Grunnloven til i hovedsak å bli stående da svenskene tvang unionen igjennom. Ikke bare klarte nordmennene å sette svensk-kongen sjakk matt, men de la også grunnlag for den norske lovgivningen de neste to hundre årene. Margrete Cappelen har som politisk rådgiver i 15 år merket grunnlovstempleet.

- Sterke demokratiske prinsipper, bl.a. maktfordelingen, Stortinget som lovgiver, ikke straff uten dom, ikke tilbakevirkende lover, ikke ekspropriasjon uten erstatning, trykkefrihet m.m. bunner i Grunnloven. Rettfærd og velfærd er en rød tråd fra Grunnloven til de senere velferdslovene. Den var radikal når det kom til ideene om frihet, likhet og brorskap. Eiendomsbeskyttelsen står sterkt i Grunnloven, og det var nok en føring for det sterke vernet som kom senere, både for bønder og de som festet tomter, sier Margrete Cappelen.

- Selv om Didrich og mange av de andre ikke var jurister, så hadde de jurister som skrev utkastene. Didrich var nok mer opptatt av politikken i det. Men de forsto prinsippene bak, slike som rettighetsbestemmelsene, uavhengige domstoler og forbudet mot «pinlige forhør» dvs. mot tortur og lignende, sier Charlo.

- Presser dere slektshistorien på ungene?

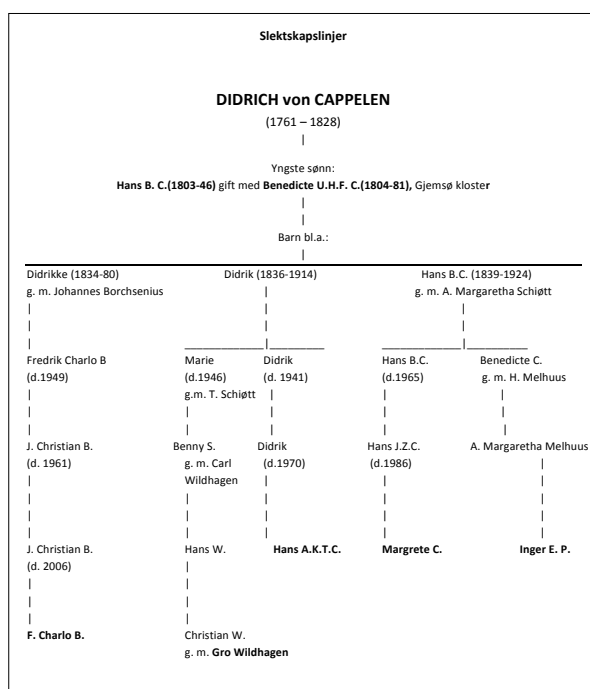
- Jeg var et veldig bortskjemt barn med full grad av frihet, så for meg er det ikke naturlig

å presse noe på barna. Jeg vil gjerne at de skal være fristet til å ta opp hansken selv. Foreløpig har ikke det skjedd, i alle fall ikke når det gjelder den store slektsinteressen. Men, jeg har laget en lukket Facebook-gruppe for familien, og den har nå 164 medlemmer, så den har jeg fått mye god respons på. Jeg legger ut ting som jeg tror andre kan ha glede av, og det har de tydeligvis, sier Hans Cappelen.

- Jeg prøver å fortelle om slekt og historie, og ungene vet godt hvor Cappelen og Hornemann er på Eidsvollsmaleriet, sier Charlo.

- Vi hamrer det inn. Både viktigheten av menneskerettigheter og rettssikkerhet, sier Gro.

- Og fra galleriet på Stortinget ser vi Didrich sitter der ytterst ute til venstre i stripe vest. Jeg gikk ofte forbi bildet og hilste på gamle Didrich, legger Margrete til.

Illustrasjonsbilde fra colourbox.com

Folketellingen 1891

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Folketellingen av 1891 er nå skannet for deler av landet. Men, det er ikke mulig å søke i materialet, så man må lete på tellingskrets og huslistenummer.

Folketellingen av 1891 kan være veldig viktig, siden det ikke fantes noen landsdekkende folketellinger mellom 1875 og 1900. Dermed kan mange slektsgåter løses ved å lete i folketellingen av 1891. Problemet er bare at man må lete på tellingskrets. Opplysningene er håndskrevet, så litt håndskrifttydning kan komme godt med.

Folketellingen 1891 finnes i avskrift for noen distrikter. For deg som vil lete etter slektninger, har Digitalarkivet kommet med denne oppskriften:

"Det er ikke mulig å søke i materialet. Brukerne må benytte materialet på samme måte som det fram til nå har blitt brukt på lesesalen. Ved hjelp av hoved-

sammendragene og hovedlistene identifiserer man hvilken tellingskrets et bosted tilhører og hvilket huslistenummer bostedet har. Deretter finner man den huslisten og de personsedlene som tilhører bostedet.

Dersom man ikke kjenner bostedet til den personen man søker, vil det ofte være vanskelig å finne vedkommende person."

Ferdig publisert i 2014

Riksarkivet har skannet, indeksert og publisert om lag halvparten av folketellingen: Herredene i alle fylker unntatt Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. For Nordland er 11 herreder skannet, indeksert og publisert. Byene og ladestedene i Nordland, Troms og Finnmark. Det tas sikte på at folketellingen kan publiseres i sin helhet i løpet av første halvår 2014.

Bruker slektsforskning i medisinsk forskning

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Når en ny, arvelig sykdom oppdages, tar man også slektsforskning i bruk for å finne de genetiske årsakene til sykdommen. Carl Birger van der Hagen har vært med på å lete etter årsaken til Aagenæs sykdom i en mannsalder.

Aagenæs syndrom er en arvelig sykdom der gallens flyt fra lever til tarm er hemmet, noe som betegnes som gallestase. Syndromet ble første gang beskrevet i 1968 av de norske legene Øystein Aagenæs, Carl Birger van der Hagen og Sigvald Refsum. Cirka halvparten alle kjente tilfeller av Aagenæs syndrom i verden forekommer i Norge, hvor det fødes i gjennomsnitt ett barn hvert annet år med sykdommen. Det lever i underkant av 30 mennesker i Norge med syndromet.

Aagenæs syndrom skyldes en genfeil som antakelig sitter på kromosom 15. De aller fleste i Norge som har syndromet kan føre sin slekt tilbake til den vestre delen av Vest-Agder, hvor denne genfeilen sannsynligvis oppsto for mange hundre år siden. Arvegangen er autosomal recessiv, det vil si at hvis et barn blir født med Aagenæs syndrom, har begge foreldrene arveanlegget. Foreldrene har selv ingen tegn på at de er bærere av sykdommen. Det er særlig små barn som lider av dette syndromet, med gulsott, underernæring, lymfødem og infeksjoner i huden. Fremdeles leter man etter selve sykdomsgenet for kanskje å finne riktigere behandling for dem som rammes.

- Det er et puslespill dette. For ti år siden var vi ganske sikre på hvor genet ligger, men nå går jeg i gjennom slektene på nytt, for å finne uklare punkter. Det øker muligheten for å finne det «skyldige» genet, sier van der Hagen.

Da Øystein Aagenæs startet dette arbeidet på 60-tallet, var de bare tre. Nå er det mange i teamet, inkludert forskergrupper i Norge, USA, Danmark, Nederland og Tyskland. De som holder på med slektsforskerbiten, er imidlertid fremdeles van der Hagen og Øistein Aagenæs.

- Vi baserte oss den gang på Per Se-lands slektsforskerarbeid, samt bygdebøker. Ikke alt var skikkelig dokumentert. Moderne kildebruk dokumenterer slektskap på en helt annen måte. Nå håper vi på at nye genkoblingsanalyser basert på bedre genealogiske data vil bidra til å identifisere sykdomsgenet, sier van der Hagen.

- Er dere langt unna en løsning?

- Jeg tror ikke vi er så mange år unna, nei. Vi begynner jo å bli godt oppi åra, mange av oss som driver med på dette, så vi bør finne et svar snart, sier van der Hagen.

- Jobber du annerledes med dette prosjektet, enn med din egen slektsforskning?

- I vanlig slektsforskning er man ikke

så mye borti problemstillingen med å knytte sammen slekter. Det er det vi må gjøre for å finne dette genet, være mye mer nøyaktig med sidegrenene. Vi mener jo at det dreier seg om én genkilde i Norge. Folk var i slekt med hverandre på forskjellige måter, og vi må sjekke navnevariantene flere ganger. Faren ellers er at vi trekker slutninger for kjapt. Vi må være såpass sikre, at vi helst skal finne bekreftelser i to kilder, sier van der Hagen som har nok å gjøre i sitt åttiende år. I tillegg til dette ubetalte forskeroppgdraget, er han leder i DIS-OA, og han skriver på et par slektsbøker. Dessuten er han opptatt av medisinsk historie og var med på å starte Norsk Medisinsk-Historisk forening i sin tid.

Sorte graver

AV AINA JOHNSEN RØNNING

TILDEKKET: 679 gravsteiner er tildekket i Bergen. På Møllendal kirkegård i Bergen er rundt 70-80 gravsteiner dekket med et tøyteppe. Akasia, firmaet som har ansvaret for kirkegårder i Bergen, har ikke mistet klagen for nå, følge daglig leder Ove-Christian Fredriksen.

– Smakløst og uverdig på en gravplass

Thor Øivind Jensen og kona kunne ikke tro sine egne øyne da de så gravsteiner tildekket med svarte sekker på Møllendal gravplass i Bergen.

Faksimile fra NRK Hordaland

Møllendal kirkegård i Bergen valgte å skjule gravsteiner der festeavgiften ikke var betalt med sort plast. Mange mente det så ut som søppelsekker rundt gravene, og mente dette var gravskjending.

Det ligger en festeavgift på gravstedene i Norge. Når denne er gått ut, har det vært vanlig at man setter opp en lapp på gravstedet om dette. Særlig i bynære områder er det ofte mangel på gravsteder, og graven fjernes der som man ikke betaler avgiften. Slektninger har imidlertid reagert kraftig på praksisen til Møllendal kirkegård, og Thor Øivind Jensen sa til NRK Hordaland i november:

– Vi skulle på graven til besteforeldrene til min kone. Det vi så er både smakløst og uverdig på en gravplass. Det var rett og slett provoserende. Gravsteinene ser ut til å være trukket over og låst med en klips. Så ser det ut som det er festet til et inkassovarsel. Det er gjort på en måte som gjør at vanlige folk ikke selv kan få tatt av trekket. Det minner om kulturen til parkeringsvakter i utlandet, slik de gjør når de låser hjulene på bilene.

Akasia, firmaet som har ansvaret for kirkegårder i Bergen, har hatt

denne praksisen siden sommeren. Daglig leder Ove-Christian Fredriksen sier til NRK at han ikke opplever dette som uverdig.

– Gravsteinene blir først stående med en liten lapp på i et halvt år. På lappene står det at vi ønsker kontakt med rette vedkommende. Deretter tar vi på disse tøytrekkene. I en lapp her står det også at vi ønsker kontakt med de pårørende. Grunnen til at vi gjør det er at det er nesten 15.000 graver i Bergen som vi ikke vet hvem eier. Tidligere har gravene bare blitt fjernet for mellomlagring. Da ble gravsteinene rett og slett tatt bort og lagret på et sted sammen med kisten i seks måneder. Pårørende som kom for å besøke graven opplevde dette som traumatisk. Måten vi gjør det på nå mener vi er mye bedre for alle parter, forklarer Fredriksen.

Praksisen til Møllendal ble heftig diskutert på slektsgruppene på Facebook før jul.

– Dette er jo en kraftig markering og også et signal til alle dyktige DIS-lag om å øke hastigheten med å fotografere av støttene. Det står igjen mange gravplasser som trengs å registreres:

Det var også for en tid siden kritikk mot avfotograferingen av gravstedene

fordi de ikke hadde hatt tid til å rydde blomster og ugras. Kanskje dette er et lite varsel at "skal man ha et gravsted og støtte, så kreves det noe av slekta". Vi bør fokusere på dette i avisene og si i fra på medlemsmøter. Det er jo klart at det er trangt på mange gravplasser og dette vi bli et økende problem. Må vel si at kremasjon og mer gjenbruk av gravstedene (som familiegrav) er en løsning, kommenterer Otto Jørgensen i en kommentar på Facebook.

Sosiolog Trond Blindheim fikk 148 kommentarer da han delte et bilde fra kirkegården på sin Facebook-profil. 475 av hans venner delte bildet videre til sine venner. Noen opplyste at Akasia ikke har vært alene om denne praksisen. Blant annet skal man ha hatt samme praksis i Øvre Eiker kommune, men endret denne etter negative reaksjoner fra innbyggere.

Gudbrand Gregersen tok med seg norske arbeidere da han bygde operaen i Budapest. Derfor er det dragemønster på noen av takbjelkene.

Gudbrand Gregersen ble adlet i 1884 og fikk eget våpenskjold. Nok en grunn til at de ble tatt så hardt av kommunistene, tror Per Sveaas.

Kunsten å lete etter slekt i Ungarn

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Å slektsforske i Ungarn er en nesten umulig oppgave. Per Sveaas har klart det, men så er ikke han en av dem som gir seg så lett.

Da Per Sveaas fant ut at han var i slekt med Gudbrand Gregersen, fikk han blod på tann.

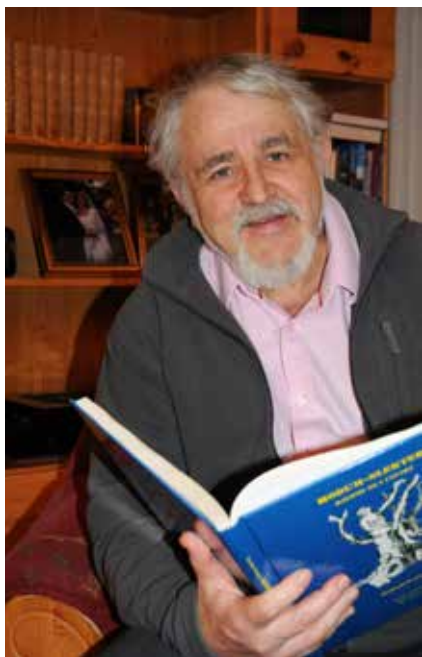
Gudbrand Gregersen er ingen hvemsomhelst, verken i norsk eller europeisk sammenheng. Født i 1824 i Modum, gikk tegnelære i Oslo for så å dra til Danmark for å ta svennebrev. Etter å ha bygd en papirfabrikk gikk (sic) han til Berlin der han ble ingeniør og lært opp i elveregulering. I Berlin rakk han å være med på å modellere en statue av Fredrik II, før han gikk (sic) til Praha. Da var det slutt på å spare penger med å ta egne føtter fatt, og han tok tog til Wien og båt til Budapest. Her slo han seg til ro i 1847. Han fikk her tilbud om å være med å bygge jernbane. Siden han hadde

levd på vann, brød og egne føtter gjennom hele Europa, hadde han spart 5000 kroner (!), - nok til å kjøpe egne anleggsmaskiner. Firmaet han startet med sine 5000 hadde på det meste 320.000 mann i arbeid. Han bygde store strekninger i Transilvania, og hadde store byggeprosjekter i Budapest, blant annet operaen, nasjonalteateret og jernbanestasjonene. Med sin ungarske kone Loize fikk han hele 20 barn. 12 av dem vokste opp.

Etter første verdenskrig mistet slekta mesteparten av eiendommene. Med kommunistenes overtagelse av Ungarn var det gode liv over for Gudbrand Gregersens familie. Etter andre verdenskrig ble flere forvist, og mistet det de hadde av penger. Familien mistet mye av kontakten med slekta i Norge - og med hverandre. Så effektiv var kommunistenes angrep på familien, at de ikke kjente hverandre selv om de bodde i samme by.

Gudbrand Gregersen selv ligger fremdeles begravd på æreskirkegården i Budapest. Per Sveaas har selv vært der - et fantastisk mausoleum med flere etasjer med kister nedover i bakken. Det står også et monument over Gudbrand Gregersen ved elva Theiss. Byen Szeged ble nemlig stadig ødelagt av flom, og for å hindre nye flomskader bygde Gudbrand Gregersen tre demninger rundt byen - en var 15 kilometer lang og 9,5 meter høy. I 1879, før Gudbrand Gregersen hadde begynt på demningene, døde tusenvis i en storflom. Da flommen kom tilbake - og demningene var ferdig - holdt demningene med fem centimeter. Ikke rart at ungarere husker Gudbrand Gregersen.

Selv om Per Sveaas kjente til sin mirakuløse slektning, var det ingen enkel oppgave å slektsforske seg frem og tilbake i tid. I 1992 dro han til Ungarn med navnet på en seksmen-

Etterkommer. Gudbrand Gregersen ruvet også i norsk historie. Han ble blant annet mottatt av regjeringen da han kom hjem på besøk, forteller etterkommer Per Sveaas.

I Szeged: minnesmerker over Gudbrand Gregersen

I Szeged, minnesmerket etter flommen 1879

Mann og kone. Gudbrand Gregersen og hans kone Louize.

ning i kofferten. En hel påske tilbrakte han sammen med denne seksmenningen, som satte han på sporet av andre slektninger. Blant annet fikk han kontakt med en historieinteressert slektning, som hjalp ham videre. Hver enkelt familie hadde oversikt over sine forfedre, men han måtte oppsøke hver enkelt for å få opplysningene. Det finnes ingen nasjonale registre over innbyggere i Ungarn på 1800-tallet. Ungarn var heller ikke det samme da som nå, og det er ikke lett å vite hvor i Stor-Ungarn man skal begynne å lete. Den store døråpneren for Per Sveaas var Gudbrand Gregersen. Per ble ofte mottatt som en lenge etterlengtet hedersgjest da han nevnte at han var slektning av Gudbrand Gregersen. På biblioteket i Szeged stilte de opp med en egen tolk, og hadde papirene klar for ham. I operaen i Budapest ble han vist rundt av sjefsarkitekten.

To i Sveaas sin ungarske familie

er prester, og de hjalp ham til å finne informasjon i de lutherske kirkebøkene. Brevene til Gudbrand Gregersen befant seg i Norge, og da Sveaas fikk lese dem, falt mye på plass. Nå føler Sveaas at han vet mye om Gudbrand Gregersen sitt liv og levnet, og han har kartlagt fire av fem brødre - som også dro til Budapest. Broren Truls vet man imidlertid lite om, og Per Sveaas sliter med å nøste opp hans livsløp.

I 1993 arrangerte Per slektsstevne på Modum. 35 ungarere kom. Flere av dem hadde ikke møtt hverandre før de møttes på Modum. Året etter var det slektsstevne i Ungarn, der blant annet den daværende ordføreren i Drammen deltok (fordi hun hadde tatt imot dem i rådhuset da de var her). En hel, full buss dro ned til Ungarn fra Norge.

- Det var nesten hallelujastemning da vi arrangerte slektsstevne på Modum. En av ungarerne kunne til og med norsk. Hun hadde lært det av

sin mor, som hadde lært det av sin mor (Gudbrand Gregersens datter).

11 ganger har Per Sveaas vært i Ungarn. Like mange ganger som Gudbrand Gregersen var i Norge etter at han flyttet til Ungarn. Men, Per Sveaas er ikke ferdig med Ungarn helt enda. Han får årlige oppdateringer om nye tilskudd til familien, og han har enda en slektsgåte igjen der. Selv ikke i dag finnes det søkbare kilder i Ungarn, men det finnes registre på ulike arkiver. Planen nå er å dra nedover og lete i de arkivene Per tror han kan finne noe. Håpet er at navnet Gudbrand Gregersen åpner dører uansett hvor han banker på.

Mange utvandrer fra Norge

AV AINA JOHNSEN RØNNING

I 2011 utvandret om lag 7 av 1 000 personer fra Norge. Innvandrere utgjør en stadig større andel av de utvandrede: over 70 prosent i 2011, viser en SSB-rapport.

Det er innvandrere som har den høyeste utvandringsraten gjennom hele perioden 1971-2011. Sannsynligheten for å utvandre er størst de første årene etter ankomst, for så å avta med økende botid. Etter ti år i Norge er det nesten ingen som utvandrer. Kvinner fra EU-land i Øst-Europa er langt mer bofaste i Norge enn menn, og de som utvandrer, venter lenger enn menn med å reise.

Utvandringsraten er påvirket av internasjonale konjunkturer og den økonomiske situasjonen i Norge. I tillegg gir norsk flyktningpolitikk og tilbakevinningsprogram utslag i raten enkelte år. Økningen i utvandringsraten fra 2007 kommer i en tid med rekordhøy innvandring og gode økonomiske forhold i Norge sammenlignet med andre land i Europa. Oppgangen skiller seg dermed fra tidligere perioder hvor en økning i raten har sammenheng med økonomiske nedgangstider i Norge og utflytting av arbeidskraft.

Rapporten fra SSB inneholder viktig basiskunnskap om utvandring fra Norge i perioden fra 1971 til 2011, slik den kommer frem i Statistisk sentralbyrås befolkningsregister.

Omfanget av utvandring vises gjennom utvandringsrater for innvandrere, andre med innvandringsbakgrunn og personer uten innvandringsbakgrunn. Utvandringsrater etter kjønn, aldersgrupper, innvandringsgrunn og fødeland belyses også. Betydningen av botid og når innvandrere innvandret til Norge, tas opp særskilt. Utviklingen i Norge sammenlignes også med andre europeiske land.

Rapporten kan lastes ned her: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/utvandring-fra-norge-1971-2011>

Unge kvinner vil slektsforske

AV AINA JOHNSEN RØNNING

DIS-Sør-Trøndelag har nå passert 860 medlemmer, og flere medlemmene er unge kvinner.

Leder Per Solve Tretli sier til NRK at han tror navnevalg for kvinnes kommende barn er en av grunnene til at de engasjerer seg.

– Det er blitt en trend at man vil ha gamle navn på barna sine. Man vil ha navn som har vært i slekta tidligere, sier Tretli, som selv opplevde at datteren oppkalte sin nyfødte etter hennes tipp-tipp-tipp-oldemor.

– Det blir jo en del ledd tilbake, og plutselig finner man et navn man synes er kult, legger han til. Selv om noen har som utgangspunkt å finne fine barne- navn når de begynner med slektsforskning, blir de raskt ivrige på å finne ut andre ting også, er Tretlis erfaring

– Først vil de finne navn, men så bygger det på seg. Man finner ut noe interessant. For eksempel at slektninger har flyttet til ulike steder. De blir hekta og vil finne ut mer, sier Tretli til NRK.

Ny Legacy

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Før jul kom koden som skulle låse opp "Deluxe" versjonen av Legacy 8. Noen satt utålmodig å ventet på den tidlige julegaven.

Legacy 8 Standardversjon er gratis, men den mangler en god del funksjoner som er i Deluxe utgaven. Det finnes ingen begrensning på antall personer eller familier, antall kilder eller stedsnavn, men mangler ekstrafunksjoner som finnes i Deluxe-utgaven du får dersom du legger i 22 dollar.

Laila N. Christiansen var en av de som satt utålmodig og ventet på den nye Deluxe versjon åtte. Hun ble begeistret, selv om hun vil vente med overgangen til «barnesykdommene» er borte.

«En av de viktigste nye funksjonene i v. 8 for meg, er "Delte hendelser" - eller "vitnefunksjon" som jeg har savnet. Det blir litt av en jobb å gå gjennom alle personer og legge faddere og forlovere og andre inn i denne funksjonen» skriver Christiansen på

slektsbloggen sin. Hun har nå kastet seg over boka boken til Geoff D. Rasmussen, "Legacy Family Tree - Unlocked! For å lære seg alle knepene.

Mormonervogntog ved Echo Canyon , Utah 1860. (Med tillatelse fra LDS Church History Library)

Gjemt og glemt utvandringshistorie: Mormon-pionerene fra Sandsvær

AV TOR GERVIN

Aar 1860 den 17.d December fremmødte for undertegnede Gaardbruger og Enkemand Ole Hansen Evju, 44 1/2 Aar gammel og Pigen Berthe Maria Dyresd. Klippenberg på Evju, som udmeldte sig av Statskirken, da de erklærede at vere bleven

Mormoner, efter vel at hav beraadt sig med Gud og Samvittighed.

Bare en snau måned før denne innføringen i kirkeboka for Sandsvær hadde et lite følge begitt seg ned til Evjuevja i Numedalslågen, et sted som på folkemunne i ettertid også skulle bli hetende Mormonerhølen. Vinteren kom tidlig dette året. De måtte lage hull i isen, før de kunne gå ut i det

kalde vannet for å la seg døpe.

Hvor mange de var, det vet vi ikke, men de kan ha vært flere enn gårdmannen Ole Hansen på Nordre Evju og tjenestejenta Berte Maria Dyresdatter. Hun kom fra husmannsplassen Klippenberg, som lå på høyre hånd like før man i dag kjører inn på Heistadmoen. Lillesøsteren Anne Helena Dyresdatter, også hun i tjeneste

Sites Along the Mormon Trail

The Mormon Trail mot Salt Lake-dalen - 2092 km fra Nauvoo, Illinois og 1637 km fra Florence, Nebraska. (Wikipedia – Public Domain)

på Nordre Evju, broren Dyre Dyresen og foreldrene Dyre Anundsen Klippenberg og Gjertrud Marie Olsdatter konverterte alle til mormoner.

Utfordret livssynsmonopolet

Den danske mormon-misjonæren Hans Olsen Magleby var i årene 1857-1859 svært aktiv i området Drammen-Eiker-Kongsberg. Han døpte en rekke som lot seg gripe av den nye lære. Det var ikke uproblematisk, selv om Konventikkelpakaten var opphevet i 1842 og det kom en ny dissenterlov i 1845. Konventikkelpakaten hadde forbudt lekmann å tale Guds ord i forsamlinger uten sogneprestens tillatelse, mens den nye dissenterloven åpnet også for andre kristne trossamfunn enn Den norske kirke.

Mormonene kom fra Danmark til Norge i 1851, og opprettet menigheter i Risør, Brevik og Fredrikstad. Alle

steder ble det bråk. Ikke bare utfordret mormonene det tradisjonsbundne livssynsmonopolet, de opererte i strid med lov og rett. Høyesterett fastslo i 1853 at tilhørige til Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige ikke var å anse som kristne. Hans Olsen Magleby har i en dagbok skildret ikke bare utøvelsen av sin gjerning, men også hvordan han ble arrestert 26 ganger, ofte med soning på vann og brød.

Mormonene hadde det ikke greit i Amerika heller. Der hadde Joseph Smith, som skulle bli opphøyd til profet, fått en åpenbaring og i 1830 dannet et nytt kirkesamfunn i New York. Men mormonene ble forfulgt og drevet vestover. Joseph og broren Hyrum ble drept av mobben, mens de satt i fengsel i Nauvoo, Illinois. Under ledelse av Brigham Young ble det i 1846 foretatt evakuering av mange tusen til Missouri River på grensen mellom Iowa og Nebraska. Der tilbragte

de vinteren under svært kummerlige forhold.

Våren 1847 reiste 148 pionerer med Brigham Young i spissen fra Winter Quarters, som lå ved Florence i dagens Omaha, Nebraska. Etter mye slit over de store slettene og fjellene kom de til Salt Lake-dalen, hvor mormonene kunne leve i fred og fordragelighet med hverandre og dyrke Gud slik de selv ønsket.

I det første følget til Utah var det med en norsk kvinne, Ellen Sanders Kimball, gift med Heber Kimball. Han regnes som den tredje i rekken av de store mormoner, en fargerik personlighet, misjonær til England i 1837 og en av grunnleggerne av Salt Lake City. Heber Kimball hadde 65 barn med 17 av sine 43 koner!

Ellen Sanders Kimball het opprinnelig Aagot Østensdatter, og hadde sammen med foreldre og søsken emigrert til Amerika med den første

◀ • • utvandrergruppen fra Østlandet; Rue-følget fra Austbygdi i Tinn våren 1837. Hun oppholdt seg i de norske nybygger-koloniene sørvest for Chicago, hvor det så tidlig som i 1845 var mer enn 150 norske som hadde sluttet seg til mormonene. Mange av dem var i utgangspunktet haugianere.

Halvparten emigrerte til Utah

Mormonene reiste i flokk og følge til Salt Lake, også fra Europa. De hadde mange av de samme motivene som andre emigranter, men i tillegg ble de direkte oppfordret til å komme til Utah. Gjennom siste halvdel av 1800-tallet og fram mot andre verdenskrig skulle halvparten av alle skandinaver som konverterte sette kursen over Atlanteren – flest fra Danmark, mange fra Sverige og færre fra Norge.

Deres historie har aldri vært godt kjent her i landet. I dag er den både gjemt og glemt. Samtidig er dette beskrivende dokumentert i amerikanske kilder. Denne del av utvandringen ble ikke bare godt dokumentert; den var også svært godt organisert og til og med finansiert gjennom Det vedvarende emigrasjonsfond i Salt Lake

City. Fondet gjorde det mulig å låne til reisen.

Dyre Dyresen reiste i 1862, som den første av konvertittene fra Evju og Klippenberg. Året etter dro søstrene Anne Helena og Berte Maria Dyresdatter med gårdsmannen Ole Hansen. Berte Maria og Ole hadde giftet seg, og Ole hadde med seg datteren Helle Andrine på 7 år. Hun nådde aldri reisens mål. Endelig, da den amerikanske borgerkrigen var over, emigrerte også foreldrene Dyre Anundsen og Gjertrud Marie Olsdatter i 1866.

Omkring 150 år i ettertid kan vi følge disse mormon-emigrantene hele veien til Salt Lake City. De reiste via Christiania til Danmark, Tyskland og de fleste også om England. Det var dramatiske seilaser over Atlanteren til New York. Derfra bar det videre dels med båter og for det meste med godstog og satt rett på gulvet i kuvogner via Canada til Missouri River. De siste 160 milene gjennom indianerland til Saltsjødalen gikk de til fots og med prærievogner trukket av okser.

De kom med dampbåt til København. Der var det samling også for brødre og søstre fra Danmark og Sverige, før de dro videre med dampbåt til

Kiel eller Lübeck, over til Hamburg og derfra til Amerika – eller med dampbåt til Hull eller Grimsby og tog til Liverpool, før kursen ble satt over det store havet. Dampskip hadde begynt å krysse Atlanteren, men mormonene chartret seilskip. Mens de fleste norske emigranter på denne tiden reiste via Quebec, dro mormonene til New York.

Dramatiske seilaser over Atlanteren

«Athenia» på 1058 tonn hadde 484 mormon-emigranter om bord, blant dem Dyre Dyresen, da skipet ble slept ned elven Elbe fra Hamburg og satte seil fra Glückstadt 21. april 1862. Det skulle bli en forferdelig overfart, en av de verste noensinne. Om bord herjet meslinger og akutt diaré, kosten var dårlig og drikkevannet elendig. Det døde 33 barn og 5 voksne innen de kom til New York 7. juni.

«John J. Boyd» var med 1311 tonn et betydelig større skip, som tok med 767 emigranter fra Liverpool 30. april til New York 29. mai 1863. På passasjerlisten finner vi søstrene Anne Helena og Berte Maria Dyresdatter og Ole Hansen. Datteren til Ole, Helle Andrine, skal ha vært med da de reiste fra Sandsvær, men er ved landgang ikke oppført i passasjerlisten.

Dyre Anundsen og Gjertrud Marie Olsdatter reiste med den tyske skuta «Humboldt» på 789 tonn. Den dro med 328 emigranter fra Hamburg 2. juni og kom til New York 18. juli 1866. Også på denne overfarten var det flere omkomne. «Humboldt» forliste på returen over Atlanteren.

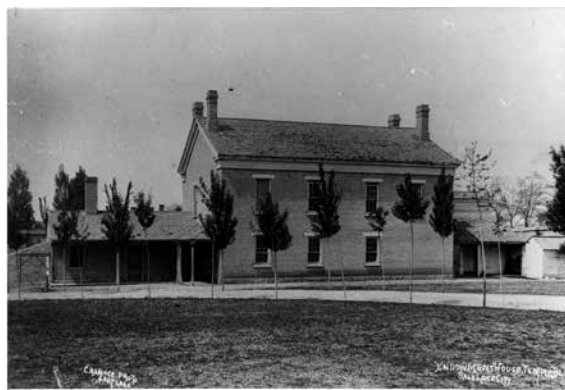
I New York gikk de i land og ble registrert på Castle Garden. Der hadde mormonene en representant, som

Ved byen Wyoming, som ikke eksisterer lenger, fant mormonene areal for teltleirer med tusenvis av nye immigranter - bilde fra 1866. (Med tillatelse fra LDS Church History Library)

Mormonerfølge ved South Pass, Wyoming 1866 - 378 km igjen til Salt Lake City. (Med tillatelse fra LDS Church History Library)

Pionerene fra Sandsvør er registrert flere ganger med tempelhandlinger i The Endowment House, som fungerte for Salt Lake Tempel sto ferdig i 1893. (Med tillatelse fra LDS Church History Library)

hjalp sine trossfeller til rette og ledet dem videre på reisen.

De skulle vestover, men dro i første omgang mot nord om Canada, med elvedampere og tog. Om reisen over Atlanteren var strevsom, ble den ikke bedre med mange mennesker stuet sammen i godsvogner under tvilsomme sanitære forhold og skralt med mat. Dårlig drikkevann var sannsynligvis årsak til hyppige utbrudd av kolera. Det foreligger flere beretninger om hvordan døde og døende ble satt igjen på stasjonene som togene passerte.

Etter en til to uker kom immigrantere til St. Joseph, Missouri. Derfra kunne de sitte på dekk og trekke frisk luft, mens de reiste med hjuldampere nordover Missouri River mot Florence. Det skal ha vært en befrielse, beste del av den lange reisen.

The Mormon Trail var ingen sjarmøretappe

I Florence ventet The Mormon Trail. Det var ingen sjarmøretappe! Over en 20-årsperiode fra 1848 til 1868 skulle mer enn 62 000 mormon-pionerer ta seg 1637 kilometer gjennom Nebraska, Wyoming og Utah – til fots og med vogner trukket av hester, muldyr, okser eller med håndkraft. Det er et av de mest heroiske kapitler i hele mormon-historien. Mellom 2000 og 3000 døde før de nådde sitt Sion. Blant dem var Dyre Anundsen.

De reiste med store vognkompanier. Det var ikke gratis; 50 – 60 dollar for

voksne, halv pris for barn under 10 år. Alle som kunne var forventet å gå til fots, ofte barbeint eller med tresko.

Denne reisemåten var ikke unik for mormonene. Over hele Nord-Amerika trakk nybyggere vestover med prairievogner, men knapt noe annet sted ser man persontransport på denne måte i et slikt omfang, så velorganisert og over så lang distanse som The Mormon Trail mot Salt Lake. Det var framdrift tre kilometer i timen, omkring ti timer hver dag. Kvinnene gikk i lange skjørt, barn ble borte eller ble skadet av vogner og dyr. Toalett-ærend foregikk etter et enkelt og greit prinsipp; menn til den ene siden, kvinner til den andre...

Transportopplegget ble bedre organisert for hvert år. Fram til 1860 var det vogntog av litt forskjellig karakter. For å redusere kostnadene gikk det i årene 1856-1860 håndkjerrekompanier med til sammen nesten 3000 immigranter. Tenke seg til; i tillegg til å gå den lange veien kanskje barbeint eller med tresko, skulle de dra og dytte håndkjerre!

Den danske misjonæren Hans Olsen Magleby var med i et av håndkjerrekompaniene i 1859, sammen med sin første kone Gjertrud Marie Christensdatter Roe fra Kongsberg.

Prærievogner i shuttle-trafikk

Fra 1860 tok Jesu Kristi Kirke over organiseringen. Hver vår ble det satt

opp vogntog i Salt Lake City, som ble sendt østover med varer som skulle eksporteres og som hadde med seg immigranter tilbake fra Missouri River. Helst brukte de okser som trekkdryr. De greide seg bedre enn hester ute på slettene, og ble ikke så ofte tatt av indianerne.

Dyre Dyresen kom i 1862 med i et vogntog ledet av Captain John R. Murdock. De var omkring 700 immigranter fordelt på 65 vogner, reiste fra Florence 28. juli og kom til Salt Lake City ca. 1. oktober.

Året etter tok Dyre jr. turen tilbake over fjellene og de store slettene. Han var en av mange ungkarer som ble rekruttert til å kjøre vogner østover for å hente nye immigranter. Det skal ha vært en populær tjeneste. Ikke bare fikk de betalt sin tiende til kirken på denne måten, disse smarte ungkarene var motivert av at med nye immigranter kom fagre, unge damer. Dyre jr. visste nok at han ville møte søstrene sine og Ole Hansen. Det var posttjeneste og telegraflinje ikke bare mellom Salt Lake City og Florence, men også til New York og over Atlanteren.

Anne Helena og Berte Maria Dyresdatter med Ole Hansen reiste sammen med Dyre jr. i Captain John R. Youngs vognkompani fra Florence 1. juli. Mer enn 200 pionerer med 44 vogner kom til Salt Lake City 12. september. Før avreisen fra Florence forlovet Anne Helena seg med Olaus Johansen fra Røyken. I Echo Canyon

◀ • • giftet de seg, tre dager før den strevsomme turen var over.

Mormonene var ikke udelt populære i Florence. Selv ønsket de seg bort fra byens syndige liv med ølkneiper, whiskysjapper og gledespiker. Da foreldrene Dyre Anundsen og Gjertrud Marie Olsdatter kom med hjuldamper oppover Missouri River 1866, slo de leir ved byen Wyoming, som ikke må forveksles med staten Wyoming. Byen Wyoming eksisterer ikke lenger, men en gang var dette et livskraftig samfunn med 800 innbyggere.

Ved Wyoming fant de areal for teltleirer med tusenvis av nye immigranter, som forberedte seg på ferden vestover. Captain Peter Nebeker hadde med seg Dyre Anundsen og Gjertrud Marie Olsdatter i sitt vognkompani, med ca. 400 pionerer fordelt på 62 vogner. De reiste fra Wyoming 7. august, og rakk fram på rekordtid til Salt Lake City 29. september.

Men Gjertrud Marie Olsdatter kom alene. Det foreligger en beretning om hvordan Dyre Anundsen døde og ble gravlagt ute på slettelandet 11. august. Han ble lagt i jorden bare innrullet i et teppe. Etterpå tente de bål på graven, for at ikke indianere skulle finne den. Årsaken til at Dyre Anundsen måtte gi tapt, er ikke kjent.

På den lange veien til Sion var det i tillegg til daglig framdrift, leirslagning og matstell også vognreparasjoner, jakt, forhandlinger med indianerne, religionsutøvelse, sosiale sammenkomster, lek og moro, fødsler, skader og ulykker, depresjoner, død og begravelser, bryllup, leting etter savnede, krangler, slåssing og hygieneutfordringer. Alle hadde sine utfordringer, noen større enn andre. Berte Maria Dyresdatter var høygravid og fødte barn

bare tre eller fire dager etter turen over slettene og fjellene.

Bosettinger over hele Salt Lake-dalen

Det er mulig å danne seg et bilde av hvordan det gikk med mormonpionerene fra Sandsvær også etter at de kom fram til Utah. I første omgang bosatte alle seg syd for Salt Lake City. Mormonene etablerte bosettinger over hele Salt Lake-dalen, for å sikre territoriet. Innen århundreskiftet var det omkring 500 slike bosettinger.

Gjertrud Marie Olsdatter bodde hos yngstedatteren Anne Helena, fram til sin død i 1890. På Murray City Cemetery står det i dag en gravstøtte, sannsynligvis av nyere dato, til minne om henne og mannen Dyre.

Anne Helena levde i polygamiektenskap og fikk åtte barn med Olaus, som amerikaniserte etternavnet til Johnson. Olaus hadde altså enda en kone, slik mormonene begynte å praktisere allerede i Nauvoo og kirken regelrett oppfordret til fra begynnelsen av 1850-årene. Føderale lover og etter hvert også Jesu Kristi Kirke satte i 1890 en stopper for flerkoneriet. Olaus livnærte seg som snekker og husbygger, og var to eller tre ganger tilbake i Norge som misjonær. Anne Helena døde i 1915, Olaus levde til 1922.

Dyre jr. kalte seg Amundsen, var tømmerhogger og gårdbruker. Han hogde granitt til Salt Lake-tempelet, og lot seg verve og ble hedret for sin innsats i en indianerkrig syd for Salt Lake City. Dyre jr. ble enkemann bare tre uker etter at han hadde giftet seg samme dag som han kom tilbake til Salt Lake City fra sin andre tur fra Missouri River. Senere giftet han seg på ny og fikk tre barn. Dyre jr. døde i 1906.

Berte Maria og Ole flyttet til Bear Lake, Idaho i 1869. I St. Charles drev de gård og sagbruk i et område som kunne være til forveksling likt Norge, hadde det ikke vært for alle indianerne. Det var skog og barske vintre. Berte Maria og Ole fikk tre barn sammen. Også dette var et polygamiektenskap. I februar 1898 meldte St. Charles News og flere andre aviser at Ole hadde kommet i krangel og ble stukket i ryggen med kniv. Han overlevde, men døde året etter. Berte Maria levde til 1915.

Et sted for undring over levd liv

En tur til Evjuevja i dag gir ingen informasjon om det som skjedde her 15. november 1860. Men nå som vi kjenner historien om Mormonerhølen og det som fulgte etter, er dette et stille sted for å tenke lange tanker med mye undring over levd liv.

I den totale sammenheng utgjør mormon-emigrantene en liten del av utvandringshistorien. Fram til 1925 reiste nesten 900 000 nordmenn til Amerika. I underkant av 3500 var mormonere som skulle til Utah. Mot slutten av 1860-tallet ble det bygget jernbane til Salt Lake City. Det var bare omkring 600 norske som gikk til fots de 160 milene fra Missouri River til Salt Lake City.

Dyre Anundsen, som fant sin grav ute på de store slettene i Nebraska, har etterkommere også i Norge. Blant tre barn som ikke konverterte og dro var Anund Dyresen, som kom til husmannsplassen Dammyra i Siljan og senere til Fjelldalen i Gjerpen.

Dyre Anundsen var min tipptippoldefar, Anund Dyresen min tippoldefar.

Lokalhistorisk bildebok fra Skibotn

AV AINA RØNNING

Jan Erik Grape har publisert en del av sin rikholdige samling av gamle bilder fra bygda i en lokalhistorisk bygdebok.

Det er snakk om publisering av en del av Grapes rikholdige samling av gamle bilder fra Skibotn. Deler av samlingen viser også bilder fra andre deler av kommunen og også fra nabolandene.

– Samlingen er bygget opp på grunnlag av egne gamle bilder og videre etter hvert utvidet med bidrag fra mange gode hjelpere. Det er lagt mye arbeid i å samle opplysninger om bildene, og også her har lange samtaler med en lang rekke informanter vært av uvurderlig betydning, sier Grape.

Bildene er krydret med informasjon og små historier. Vi finner blant annet et bilde fra rundt 1947 av Russekirkegård på Hatteng der det var begravd russiske krigsfanger som var døde.

«Lignende kirkgårder var det flere steder i

Skibotn, som på motsatt side av Gammelvegen fra kirkegården der. Mange av gravplassene var svært fint utformet og rikt utsmykket med dekorasjoner og symboler. I 1951 ble likene gravd opp og flyttet til felleskirkegård på Tjøtta på Helgeland i Nordland, og de lokale kirkegårdene ble erstattet av minnesteinen som står der i dag. Det er fortsatt flere som har minner fra oppgravningen i Skibotn. Likene ble mellomlagret i Georgsen-naustet til de ble hentet med båt, og det var spennende og uhyggelig å gå forbi mens likene lå der.» heter det i boka.

Russekirkegården på Hatteng

Leter etter erotikk i nord

AV AINA RØNNING

Det var hulder

Det var ein mann som treffe to fine jentur, det var hulder, og så var det så at visst han klarte å kaste ein tolkniv over dem så skulle dem ikkje forsvinn' inn i bergje igjen. Og det var to der, og han hivde tollkniven over den eine og da vart ho ståan' ute og den ander ho sveiv inn igjen i fjellet ho. Og då sei ho med gutten ho at: - «No har du tatt me frå mine folk, så no må du ta deg av meg!» - Ja da, han skul gjer det, det var så fint. Og det vart dem og, men eg skal sei deg, ho var hard i det anna hell vi alminneleg folk.

Stev

Dette stevet er kjent i varianter over heile Norge, men denne har en original vri mot slutten:

*Kjæringa klypte lurvetufsa si
fire merker veide ulla
ho hadde ikkje nok tel hoser
og sokk
men så tok ho tak og røska
ut ein dott
og då fikk ho no nok tel
hoser og sokk
og stallgutten fikk ei lue.*

Det er mye man kan finne i arkiver.

Sigrid Bø og Jarnfrid Kjøk er i sluttfasen med et bokprosjekt *Lekamslyst* – Erotikk i norsk folkedikting som er en tekstsamling. I november lette de derfor etter erotikk på arkivet i Bodø.

I tre dager satt de ved Arkiv i Nordland og lette etter saftige historier. I sentrale arkiv som Norsk folkeminnesamling og Nasjonalbibliotekets samlinger finnes mye erotisk stoff, men det er lite eller ingenting fra Nord-Norge. Siden forfatterne ville sikre at erotisk folkedikting fra de nordligste fylkene skal være representert i samlingen.

Saftige historier fant de blant annet i Dag Skogheims innsamlede materiale. I løpet av tre dager lyttet Sigrid Bø og Jarnfrid Kjøk i timevis til intervjuer Skogheim gjorde på 1970-tallet. Også håndskriftmaterialet etter Johan Hveding, gamle postkort, reklamer og rundskriv har blitt gjennomgått.

– Her finnes noe erotikk spredd i arkivene, bare man ser godt nok etter. En morsom erfaring for oss også, kommenterer forfatterne på arkivets hjemmeside.

Erotikk. Sigrid Bø og Jarnfrid Kjøk opererer med et «svært vidt erotikkomgrep». Noe av materialet de har funnet er av det pyntelige slaget. Andre ikke... Fra Arkiv i Nordlands reklamesamling.

Bø og Kjøk har funnet viktig erotisk mytestoff som gjenspeiler landskapet og det barske livet til de som rodde fiske, men de undres på om ikke nordlendingene også sitter inne med friskere levende tradisjon. Dette burde komme med i en samling. Norsk erotisk folkedikting er for det meste humor, gjerne grov. Også denne har sin verdi som uttrykk for folkelig kultur, mener de to, - den grove humoren utgjør motsetningen til blygheten og tabuet. Derfor oppfordrer de folk som har fortellinger eller vers og viser til å ta kontakt.

Sigrid Bø i arbeid på AiNs lesesal. Foto Camilla Thommesen

ArkivDigital har källorna

Finn släkten i Sverige!

Aldrig förr har det varit enklare att finna sina förfäder och släktingar i Sverige!

ArkivDigital digitaliserar sedan ett tiotal år svenska kyrkböcker, bouppteckningar, militära rullor och andra nyttiga källor och gör dem tillgängliga på Internet. Med ett abonnemang får du tillgång till ArkivDigitals ständigt växande databas med närmare 100 miljoner sidor med gamla dokument. Du kan söka dina förfäder och släktingar i hela Sverige (och på Åland) i födelse-, vigsel- och

dödböcker, flyttningslängder och i de så kallade husförhörlängderna (se bilden), ett slags kontinuerligt förda folkräkningar (folketellinger).

Nu kan du pröva ArkivDigital i sju dagar för bara 49 svenska kronor (ord. pris: 85 kr). För DIS-Norge-medlemmar kostar ett helårsabonnemang 1145 svenska kronor (ord. pris: 1295 kr).

Så enkelt och så bra: Släktforska i Sverige när du vill och hur mycket du vill. Inga regniga lediga tråkiga dagar mer!

arkivdigital.se

ArkivDigital digitaliserar historiskt källmaterial med nyaste teknik och tillhandahåller bilderna via internet åt historiker, släkt- och hembygdsforskare och andra intresserade. ArkivDigital startade 2005 och har ca 35 anställda och 370 aktionärer

På Troøyen kunne Helge Malum (t.v.) vise farmeren Lowell Crooks fra Sør-Dakota ei ordentlig Rørosku.

Drømmen om Røroskua

AV SIGBJØRN ELVEBAKKEN OG TOR GERVIN

De kom fra Midtvesten for å se Gamlelandet med gårdene som tre generasjoner før dem reiste fra. Da han også fikk se ei ekte Rørosku, var farmeren fra Sør-Dakota storfornøyd.

Historien begynner egentlig en tidlig oktoberdag i 2010, da DIS-Norge arrangerte sin første Amerika-tur. Et av målene for turen var Hendricks, i et område dominert av norskættet befolkning på begge sider av grensa mellom Minnesota og Sør-Dakota.

Veldig mange av dem kan føre sine aner tilbake til Midtre Gauldal i Sør-Trøndelag, med konsentrasjon om tidligere Singsås kommune. I perioden

1850 – 1905 var det 647 emigranter som forlot Singsås med utreise over Trondheim, mer enn en tredjedel av den totale befolkning. Av 31 originale settlere i Hendricks township 1873 og påfølgende år var 19 fra Singsås og resten fra Støren. (Se også Slett og Data nr. 3 – 2008.)

Forut for besøket i 2010 ble det kjørt en kampanje med «Adopt a Norwegian». Privat innkvartering var løsningen, da det kom to busslaster med norske slektsforskere for kveldssamling i Singsaas Church, overnatting og besøk i den lille præriebyen.

Mottakelsen var over all forventning og gjestfriheten stor! Tre av oss fikk husrom, godprat og frokost på farmen til Sue og Lowell Crooks – hun

av irsk herkomst, han halvt norsk med både besteforeldre og oldeforeldre som utvandret etter å ha trådt sine barnesko i Singsås. Vennekapsbånd ble knyttet. I ettertid har det vært hyppig kontakt – også et gjensyn mellom Sue og Sigbjørn Elvebakken, da det var ny USA-tur i 2011.

Lowell hadde hørt mye om landet som generasjonene før ham forlot, men aldri hadde han vært i Norge – ikke en gang utenfor Amerika. Sue tok føring, og Sigbjørn reiste til Turid Skaug og Tor Gervin for planlegging. Her var det ikke aktuelt med noen ferdig pakketur!

Sigbjørn sto klar med åpne armer og gode klemmer, da amerikanerne forsinket og langt på natt kom til Gar-

dermoen 25. mai sist vår. Det var Sue og Lowell med hans barndomsvenn Nathalie Solem Westegard, hun tre kvart norsk og bosatt med norskættet mann Terry i Madison, Wisconsin.

Både Lowell og Nathalie visste en del om sine norske røtter, men like fullt måtte vi gjøre en betydelig jobb i forkant av besøket, med omfattende søk, utfylling av slektstrær, oversettelse av gamle brev og dokumenter. Program ble lagt opp, billetter bestilt og hoteller booket – for dette var en «Tour once in a lifetime»!

Fra Gardermoen bar det hjem til Sigbjørn i Oslo, med rundtur til hovedstadens turistattraksjoner og middag på by'n med Sigbjørns familie. Sigbjørn skysset gjestene til Turid og Tor på Nøtterøy for båttur i skjærgården, grillfest og klargjøring for neste etappe; «Norway in a nutshell» med indrefiletten av Sognefjorden. På returen ble de fanget opp i Gol for å se et moderne fellesfjøs og traktortransport til stølen som Turid og Tor leier, for der å prøve hvordan forfedrene bar vannbøtter og gikk på utedo.

I Valdres sto Sigbjørns foreldre, Kari og Kjell Elvebakken, klar med lokale severdigheter og god overnatting. Og med Sigbjørn ved rattet bar det over Valdresflya, Dovre og via Heidalen til Trondheim med mye av det som der er å se. Lowell spiste hvalkjøtt, og Turid på sangertur stilte med et helt, lite kor.

Endelig var det klart for å trække i forfedrenes fotefar! Bjarne Vestmo, søskenbarn til Nathalies far, viste henne oldefars (Johan Petter Vestmo)

grav på Værnes kirkegård, og inviterte inn på gården i Stjørdal. Harald og Guri Høen fra Singsås Museum og Historielag viste rundt først i Budal med konfirmasjon og bunadsparade i kirken, og så oppover i Gauldal hvor Lowell har hatt forfedre på minst 14 gårder, som alle i forkant var lett fram og merket av på kart.

På Buset, som Lowells bestefar Ellef Sandro kom fra, kunne de se over til Solem. Der hadde Nathalie noen av sine. Tenke seg til; familiene var nesten naboer både i Norge og Amerika! -Det føltes nok greit og trygt, mente Nathalie.

De var innom Troøyan og ble spontant invitert på kaffe hos Jens og Aina Malum på Osøykjellen. Det var ikke slekt, men sønnen Helge kunne vise fram ei ordentlig Rørøsku - eller Sidet trønder- og nordlandsfe som er den offisielle rasebetegnelsen. For Lowell med dyr på bås og jorde hjemme i Sør-Dakota var det et helt spesielt øyeblikk, etter som den samme kurasen nok var på Buaset da forfaren Ellef Sandro utvandret til USA.

Sue, Lowell og Nathalie fikk også se Singsås kirke, den rekonstruerte stavkirken og rakk innom Sandrø i Forbygda, før Norgesbesøkets finale i Rørø. Og hva var det ikke Lowell fant der; et ullpledd med Rørøskua som motiv! Så når vinterkulda herjer prærien i Sør-Dakota, da kan han varme seg med kua som berget hans forfedre gjennom deres strevsomme tilværelse.

Nathalie Solem Westegard ved oldefars grav på Værnes kirkegård. Bjarne Vestmo, søskenbarn til hennes far, viste rundt.

Godt gjensyn mellom gode venner. Foran (f.v.) Sue Crooks, Turid Skaug og Nathalie Solem Westegard. Bak Tor Gervin, Sigbjørn Elvebakken og Lowell Crooks.

Nok en August

AV ROALD LOMELAND

Eg viser til artikkel i siste nr. side 14-16.

Tidlegare dette året gjorde eg styremedlemmer av DIS-Rogaland merksame på at det var veldig mykje feil i dei digitaliserte kyrkjebøkene, særleg for mi heimbygd Helleland. I fyrste omgang vart dette blankt avvist, det vart sagt at her var gjort grundigt arbeid og lese korrektur på, så feil skulle knapt førekoma. Eg sende då ei liste til styremedlem Øystein Netland og fylkeskoordinator Gunnar Borvik som gjaldt dåpslista i åra 1818-1821 med ca. 40 tolkningsfeil + 8 tilfeller der presten hadde ført feilaktige namn. Dette gjaldt berre dåpsbarn, foreldre og datoar. Faddernamna hadde eg ikkje granska særleg nøye, eg nemnde berre eit tilfelle der alle 5 faddernamna var blitt fullstendig feiltolka. Mange av tolkningsfeila blant foreldre og barn var graverande, t.d. var Andris Andrisen blitt til Ludvig Ludvigsen, Rødland var blitt til både Birkeland og Egeland og Jonas var blitt til Johannes o.s.v..

Eg har i årevis halde på å retta tusenvis av feil i bygdebøkene for Helleland og Heskestad, kalla "Hetland Skipreide". Så eg føler eg kjenner ganske godt til dei aller fleste familiar som har budd i Helleland i dei siste 300 år. Så ofte ser eg ganske raskt når noko ikkje er korrekt. Borvik var då ivrig på at eg måtte føreta ein etterkorrektur på denne dåpslista som gjeld perioden 1815-1834 (691 dåpsbarn). Etterkvart har eg gått gjennom heile lista og funne over 500 tolkningsfeil og ca. 100 tilfeller der prestane har skreve

heilt feilaktige namn. Eg har heile tida vore klar på at skulle eg foreta retting måtte eg også få retta alle prestens feil, eg kunne ikkje vera med å "strø sand på" at t.d. mine egne forfedre unntaksvis var kalla Marthe og Wilhelm for Berthe og Willien (seinare omskreve til Viljen). Men Borvik var klar på at "prestens innførsel gjelder". Alt anna var uinteressant hadde eg inntrykk av, kanskje kunne eg skriva noko i merknadsrubrikken, men eg meinte det var det lite hjelp i det når korrekte namn ikkje vart søkbare. Dermed vart diskusjonen etterkvart heilt fastlåst. Derfor gledde det meg veldigt at det i ovannemnde artikkel vart teke til orde for at ein skulle kunna skriva rette namn i søkbart felt ved sida av prestens feilaktige versjon.

Det er fleire ting i Kyrre-instruksen som eg har vore misnøgd med. Eg har ikkje funne noko om korleis ein skulle forhalda seg når presten har skreve utydelegt, eller fullstendigt uleselegt (slik mykje er i Eigersundsbøkene frå 1830-åra), eller han har skreve ting som opplagt er feilaktige. Eg vil påstå at i slike tilfeller er klokkeboka når den finst ein enormt viktig korreksjonsfaktor. Men like viktig kan vera prestens egne innførsler ved andre hendingar i same familie, og gjerne også folketeljingar, skjøter, skifter og pålitelege bygdebøker. Men slikt er sjølv sagt tidkrevande. Ein rask sjekk i klokkeboka 1815-1841 ville i dette tilfellet truleg hjelpt på over 90 % av dei over 600 feila.

Registratoren burde hatt klar instruks om å setja ?? når han var det

Dømt til å hete

AV AINA JOHNSEN RØNNING

Morfar August tok lille Lise med seg ut en sommerdag for å fiske abbor. Lise husket at de også fikk brosmme, en ikke fullt så populær fisk.

14

SLEKT OG DATA 4 2013

Lise Nymark er mange som har av digitale oppregistre. Hun b svært overrask seg umulig å en feilstavede navn for 1910.

Lise Nymark skri beidet med å gjør sjonsmengder om søkbare og tilgj en er formidabelt. Se inneholde historis mentasjon, er det mangler undervei

minste i tvil. Slik at både korrekturle-sar og fylkeskoordinator og eventuelt seinare brukarane kunne vera obser-vante på at her er noko usikkert. Og spørjeteikn og andre teikn burde vore søkbare på same måten som alle bok-stavane er det. Slik det her har føregått har tydelegvis registratorane gissa "i hytt og ver" på ei lang rekkeje namn. Dei burde altså ha sett ?? minst 500

e August!!

en av veldig
hatt stor glede
føringer og
le imidlertid
et da det viste
andre morfarens
n i folketellingen

ver til oss: «Ar-
e store informa-
Norges befolkning
gelige for publikum,
elv om arkivene skal
k korrekt doku-
selvfølgelig feil og
s. Men som medlem

i DIS-Norge og takknemlig bruker
av arkivene i lang tid har jeg nå møtt
veggen i et prinsipp.

Vår morfar er med i folketellingen
for 1910, og er registrert med uriktig
navn pga. en tilfeldig skrivefeil.

Mitt problem er at jeg har bemer-
ket dette, og får så til min store sorg
vite at det er et såkalt gjennomtenkt
prinsipp i Digitalarkivet å beholde
feil, for den historiske dokumenta-
sjonens skyld. Hvis man altså er så
uheldig at personen som utførte regis-
treringen kom på å kalle din slektning
Læævvra i stedet for Laura, ja, da må
vi i følge registerets faste rutine, finne
oss i for all fremtid, at det sokbare
navnet registrert i tellingen på denne

August Wilhelm Dyrud

gonger (og/eller sjekka i klokkeboka).
Men i Kyrre har eg inntrykk av at
klokkeboka er bortimot "bannlyst".
Eg meiner heller ikkje at den åleine er
noko bevis, men samanhalde med pre-
stens eigne innføringar kan den vera
til stor hjelp. Og at klok karen (i alle
fall her) har skreve tydelegare, og at
han har betre lokalkunnskap enn t.d.
ein nyttilsett prest kan det ikkje vera

tvil om. Her var 3 ulike prestar i den
aktuelle perioden, og det er lite skilnad
mellom dei når det gjeld feilskriving.

Eg har lese noko om maskinell
kontroll. Det er mogleg eg har misfor-
stått, men eg trudde frekvensanalysen
skulle avsløre "tullenamn" som Al-
fabeth, Thari, Wittazen, Eiusdatter,
Selongland og Mitdag som alle er
registrert her. I alt har eg funne ca.
70 førenamn, 37 patronymikon og
ca. 50 gardsnamn som er registrert
berre ei gong (nokre få 2 gonger). Av
desse ca. 180 registreringane var 125
feiltolkningar, 22 var prestens meir
eller mindre "tullele" namn, og 33 var
korrekte.

Kanskje eg bør forklara nokre
døme på kva eg meiner med prestens
feil :

Anbiør (Helgesdtr) Hogstad var
mykje brukt som fadder. 8 gonger
har prestane kalla henne Anbiørn, og
dermed blir registrert feil kjønn (ingen
Anbiørn har budd på Hogstad og
klok karen skriv alltid Anbiør).

Eit kjent par i bygda med hundrevis
av etterkomarar var Inger Larsdatter
og Hadvar/Halvor Torjussen/Torgi-
ussen Orrestad/Aarrestad. Alle desse
formene aksepterer eg, men så har
prestane nokre gonger skreve Torgisen
eller Torjersen. Det vert eit anna
namn og må kallast feil (og nokre gon-
ger er det umogleg å avgjera om han
har skreve Torgiersen elle Torgiusen).
Konas namn er stort sett problemfritt,
men ei gong midt i barneflokk har
presten kalla henne Ingeborg, og det
vert sjølv sagt feil.

Presten har mange gonger skreve

Stølen eller Støle fram til 1832 då han
har brukt Støla som er det rette og
som klok karen har brukt heile tida og
presten av og til. Stølen er ein annan
gard i bygda (fullt namn Eikelistølen)
og Støle ligg i nabobygda. Så slik sett
vert dette veldig misvisande.

Borviks kommentar har vore : "Da
kan du bare legge ut klokkeboken".
Det er sjølv sagt uaktuelt av fleire
grunnar, han har gjerne andre feil og
gløymer nokre dåper. Som de sikkert
skjønner er eg veldig oppteken av at alt
skal vera så korrekt som mogleg, og
eg er også oppteken av at søkjemog-
legheitene ikkje skal vanskeleggjerast
av altfor mange ulike former av same
namn. I så måte tykte eg ikkje August
var eit godt døme, eg ville neppe
skriva inn meir enn "aug" om eg skulle
søkja etter August. Då er det verre
når vi i denne boka har eit kort namn
som Jøl (døpt slik her i 1787) som
prestane har skreve på 6 ulike måtar:
Jøl, Jol, Joel, Jøel, Gjøl og Tøel (og i
1801 er han registrert som Jøll, den
einaste i landet med den forma då).
Ein må gjera ganske mange søk for å
fanga opp alle gongene han er nemnd.
Så her har eg lyst til å skriva inn Jøl*
framfor alle prestens ulike variantar,
håpar det vil vera greit i framtida ?
Men det eg kanskje lurar mest på er
kor detaljert forklaring ein bør skriva
i merknadsfeltet ved slike og liknande
høve.

Det undrar meg at både Borvik og
andre held så sterkt på at det skal vera
ei bokstavrett avskrift av ministerial-
bøkene. Som prinsipp er det forsåvidt
greit nok, men i praksis er det ofte

Feilkilder i Digitalarkivet

Jeg var med som frivillig på Slektsforskerdagen i Riksarkivet 26/10-2013 og veiledet nybegynnere på anejakt. Folketellingen 1910 er et fint utgangspunkt, fordi den inneholder fødselsdatoen, som er meget nyttig for å unngå «patronym-problemet». De tidligere folketellingene mangler denne opplysningen. I min forberedelse brukte jeg min farfar Erik Tøndevold (1854-1913) som eksempel og oppdaget at Digitalarkivet hadde feil fødested i 1910, nemlig Våler (i Solør) og ikke Lesja. Inviterer Yngve Nedrebø til at feil blir innsendt til Digitalarkivet? Altså Lesja*!Våler!

Jeg kan dokumentere denne feilen.

Vennlig hilsen
Erik Tøndevold

komplett umogleg, veldig øydeleggjende for søkjinga og av og til bortimot absurd. Vanlegaste feil i så måte er kanskje manglande tødler over ø, slik at mange ville verta heitande Tonnes, Soren o.s.v. Men akkurat på det punktet ser det ut til at registratorane stort sett har late fornufta vera einerådande. Men hovudproblemet vil eg seia er at i mange gamle kyrkjebøker er der tusenvis av bokstavar som er enten fullstendig uleselege, tvetydige, fråverande eller feilplasserte. Eg kunne nemna mange døme, men det vil kanskje føra for langt her. Berre ta ein kikk i Eigersundsbøkene frå 1830-åra, så ser ein kor håplaut det er med bokstavrett avskrift. Bjørnsen/Skandsen har gjort ein formidabel jobb som har fått noko ut av desse bøkene, og der var det visstnok heller ikkje klokke-bok å støtta seg på.

Når ein no ser at konsekvensane av dei retningslinene ein har hatt kan verta at det kjem ut på nettet bøker med hundrevis av graverande feil så er det på høg tid at det kjem endringar i instruksjonen. Eg er overtydd om at det mest pålitelege resultat får ein om ein kombinerar ministerialbok med klokke-bok når begge finst. Og ellers bør ein sjå på prestens vanlege namn/skrivemåte for dei einskilde personane, altså ikkje det same som normalisering, som eg og er sterkt imot.

Om det vert til at eg skal foreta etterkorrektur også av dei andre Hellelandsbøkene frå fyrste halvdel av 1800-talet, som eg ser også inneheld "hundrevis" av feil, så vil eg koma borti det som er prestane sine vanlegaste feil, nemleg feil alder ved død og gjerne også ved vigslar. Då har eg lyst til å føra rett alder ved sida av prestens tal, i alle fall når det er mykje gale.

Som de skjønner er eg veldig irritert på alt som finst av feil. Og kanskje står det endå verre til med folketeljingane enn det er med kyrkjebøkene. Og der har vi brukarar ikkje like gode moglegheter for å sjekka mot originalen. Verstingen i så måte

er 1910-teljinga. I Helleland har alle som bur på Rødland fått Røiseland både som etternamn og som bustad. Rødland har vore skriveforma i kyrkjebøkene i 300 år og ved alle folketeljingar fram til 1891. I 1900 er det blitt skreive Røjdland (lokal uttale er Røydland, også i 2013), og i 1910 altså Røiseland. Det er besynderlig at her skal verta meir og meir feil dess nærare ein kjem nyare tid. Eg ser at somme driv og vil få retta fødselsdato på einskildpersonar. Men her er så mykje gale at her burde helst vore ein eigen rubrikk der "kven som helst" kunne setja inn korrekt fødselsdato ved sida av den feilaktige originalversjonen, (for "Gravminner" finst der ein knapp for korrektur). Utan at eg har rekna etter nøyaktig så har eg inntrykk av at minst halvparten av personane i Helleland har fått feil dato og gjerne også årstal som er mykje gale. Her er også fleire som er blitt heitande Tonnes (8 i Helleland og 30 i resten av landet). Det er vel ingen som heiter slik. At ikkje dei som har lagt ut dette slik kan forstå kor øydeleggjande slikt er for søkjinga. Minst 2 familiar har fått oppdikta etternamn, fam. Rogstad er kalla Eikeland og fam. Gaashus er kalla Helleland (Rogstad og Gåshus/Gaashus er brukt ved alle høve både før og seinare).

Min konklusjon vert då at det at ein lyt få ein langt betre kvalitetskontroll på alt som kjem ut på nettet. Grundig lokalkunnskap vil alltid vera svært viktig. For kyrkjebøkene vil som sagt ein kontroll mot klokkebøkene utvilsamt redusere feilprosenten svært mykje. Dersom ein vil behalda noverande instruks om at registratorane skal "stirra seg blinde" på "krussedullane" i ministerialbøkene så vil det nok også i framtida koma ut på nettet bøker med mange unødvendige feil. Og det er aldeles for gale om ein har planar om å få digitalisert mesteparten av kyrkjebøkene.

Svar fra Digitalarkivet

Jeg er invitert til å svare på og kommentere innlegget til Roald Lomeland, og skal selvsagt gjøre det.

Det er vel kjent at en av våre grunnleggende menneskelige egenskaper er å feile. I et mylder av detaljer er det lett å huske feil, eller å skrive feil, eller bevisst å «rette». En hver skriftlig kilde kan inneholde unøyaktigheter, og må forstås på bakgrunn av dette.

Når vi skal legge kilder til rette for bruk, er det kilden vi skal forholde oss til, ikke det vi tror, eller det vi mener å vite. Vi har lov til å markere usikkerhet (??), eller markere at vi er ganske sikre på at dette ikke er riktig (!!). Men det er prestens opplysninger i kirkeboken vi skal gjengi. Vår erfaring er at enhver tolkning medfører en betydelig ny feilkilde.

I kirkebøkene for Bergen fikk mange kvinner nye «etternavn» på 1790-tallet. Fra å ha vært utstyrt med eget patronym, eller sin fars slektsnavn, ble de stadig oftere identifisert med sin ektemanns patronym eller

etternavn. Dette kan være forvirrende, «Anne Andersdatter» er blitt «Anne Nielsen» eller «Anne Nielsens». Men er det «feil»? I løpet av et ti-år kan den samme kvinnen dukke opp i kirkebøkene med flere helt forskjellige «etternavn». Ved første gangs søk kan vi kanskje tro at ektemannen har hatt flere koner, ikke minst fordi man ikke alltid holder på samme skrivemåte av fornavnet heller. Men ved å sjekke mot folketellingene, sjekke mot hele listen av dåpshandlinger for familien, og eventuelt andre kilder i tillegg, kan vi kanskje komme fram til en rimelig sikker forestilling om hva som er riktig. Men skulle det gi meg anledning til å «rette» kirkeboken? Hva er rett?

Lokalkunnskap er selvsagt nyttig for dem som skal bruke og analysere kilder. Det å sammenholde en enkeltstående opplysning i en kilde med beslektede opplysninger, er minst like nyttig. Vi vil slik avdekke sprik og det som mange vil regne som «feil».

Vår instruks er å forsøke å gjengi

kildens opplysninger bokstavrett.

Elektronisk registrerte kilder gir brukerne noen store fordeler:

- Man får anledning til å søke raskt og enkelt i store datamengder.
- Man kan lett sammenholde og sammenligne ulike innførsler.
- Man slipper den høye terskelen som vanskelig skrift representerer.

Kildegjengivelsen kan gi plass for korte kommentarer, men skal ikke bli et lappverk av rettelser. Kildegjengivelsen skal heller ikke gi seg ut for å være «bygdebok». Lokalkunnskapen og analysene har sin plass i bygdeboken, eller i annen litteratur.

Det er flott at Roald Lomeland og andre bruker tid og krefter på å kvalitetssikre slekts- og lokalhistorisk litteratur. Det er ikke tvil om at de har mye å gripe fatt i. Men min mening er at de heller bør ta utgangspunkt i de skriftlige kildene, enn å ha ambisjoner om å «rette» dem.

Yngve Nedrebo

Landsmøte

Landsmøtet til DIS-Norge, Slegt og Data blir arrangert 26-27. april 2014.

Arrangementet blir holdt på Best Western LetoHallen Hotell.

Møtet er åpent for alle medlemmer i DIS-Norge, Slegt og Data, men deltakelsen må bekostes av medlemmene selv. Dette gjelder naturligvis ikke for delegatene valgt på årsmøtene til de ulike distriktslagene.

Landsmøtepapirene blir lagt ut på disnorge.no senest 14 dager før Landsmøtet.

Spørsmål rettes til Mette Gunnari, mette.gunnari@disnorge.no, eller pr tlf. 22 42 24 00

DIS-Norge trenger flere IT-kyndige frivillige

DIS-Norge, Slegt og Data er en stor organisasjon med mange frivillige. Alle disse gjør en formidabel innsats for oss og vi hadde ikke klart oss uten.

For å opprettholde alle våre tjenester og for å fortsatt kunne legge forholdene til rette for slektsforskningen i Norge har vi behov for flere frivillige og da spesielt på IT-siden.

Har du lyst til å vite mer, eller rett og slett gjøre en innsats for oss, ta kontakt med

Mette Gunnari, mette.gunnari@disnorge.no eller Jan Eri, jan.eri@disnorge.no

Begredelig lesning om

«En ekte Tordenskiold»

AV LARS LØBERG

Harald Ekrem deler i Slegt og Data med oss sin glede og fasinasjon over riksadmiral Kristoffer Trondsson av Seim-ætta. Det er både viktig og riktig at bladet vårt gir plass til nybegynnere. Skriveglede skal oppmuntres. Men da er det også viktig å veilede og hjelpe skribenten til et best mulig produkt. Så kan umulig være skjedd i Ekrems tilfelle.

Kristoffer Trondsson har en svært stor etterslekt. Den som har aner fra de rette områdene på Vestlandet, kan rett og slett ikke unngå å være blant hans hundretusenvis av nålevende etterkommere. Men nettopp derfor er det nesten ingen ende på hvor mange ganger det er skrevet om Kristoffer og

hans slekt – eller at det stilles spørsmål omkring den samme slektskretsen på en av de mange diskusjonsgruppene på nettet. Det er altså ikke mangel på litteraturtilfang som kan være årsaken til de mange feilaktige påstandene i Ekrems artikkel. For artikkelen er dessverre begredelig lesning.

Jeg skal ikke legge meg opp i valget av tittel på artikkelen eller ingressens henvisning til at Kristoffer skal være «en «Tordenskiold» for Petter Wessel». Jeg forstår verken setningen eller allegorien, om da ikke for er trykkfeil for før. Slike kunstgrep for å sette hovedpersonen inn i en ramme, må være lov. Men det er ikke lov å fremme så mange udokumenterte og til dels

rett og slett feilaktige påstander som det som gjengis i artikkelens tre første avsnitt:

- Engelbrekt Gunnarsson er ikke kjent bosatt på Seim 1450/60.
- Engelbrekt Gunnarsson er ikke belagt med noen sønn Trond.
- Noen Cecilia Mortensdatter Randa finnes ikke i originalkildene.
- Det samme gjelder for personen Jorun Trondenes.
- Det er ikke kjent at Olav Engelbrektsson var fra Nord-Norge.
- Det kan absolutt diskuteres hvorvidt Knut Alvsson var Norges største godseier og at han var den siste med lederambisjoner, men det er helt ukjent at han skal ha erklært at han

I vårt blad Slegt og Data nummer 4 for 2013 ble det trykket en artikkel om «En ekte Tordenskiold» som har vakt reaksjon hos flere lesere. Innholdet i artikkelen er behørig kommentert av Lars Løberg ovenfor. Mitt anliggende er den redaksjonelle standard i Slegt og Data.

Vårt medlemsblad har åpenbart ingen praksis med fagfellevurdering. Hvor galt dette kan bære av sted er dokumentert mange ganger tidligere og sist belyst i desembernummeret av Forskningsetikk. Her forteller Helene Ingjerd om en tilsynelatende seriøs artikkel av fysikeren Alan Sokal ved New York University i humaniora-tidsskriftet Social Text i 1996. Det berettes hvordan dette anerkjente tidsskriftet lot seg lure til å publisere det rene vrøvl, noe som Alan Sokal avslørte umiddelbart etterpå. Den heftige debatten etterpå om samfunnsvitenskap versus naturvitenskap minnes jeg godt. Hovedpoenget i vår sammenheng er at tidsskriftet ikke hadde fagfellevurdering (peer review) av publisert stoff, noe redaktørene da unnskyldte seg med.

Jeg har to forslag til redaksjonelle endringer i Slegt og Data.

1. Det bør innføres en fagfellevurdering av alle artikler

med et slektsfaglig innhold. Rene reportasjer, intervjuer, bokanmeldelser etc. kan unntas fra dette.

2. Det bør innføres en standard for kildehenvisninger, litteraturhenvisninger, forkortelser og fotnoter. Hvilken standard man velger er kanskje ikke så vesentlig, men den standard som Norsk Slekthistorisk Tidsskrift (NST) følger og som er gjengitt i Genealogen nr. 2/2012 er et godt eksempel.

Slike endringer vil gi våre over 10 000 medlemmer et bedre medlemsblad. Sist, men ikke minst vil de være en konstant påminnelse om verdien av gode kildehenvisninger. Redaktøransvaret for bladets innhold blir ikke svekket.

Med vennlig hilsen
Carl Birger van der Hagen
Leder DIS-Oslo/Akershus

Maleri av Lisebeth Kuster. I plenum styret harer og gylfretten Christoffer Trondsen (Rustung), med de meiste, Lisebeth Kuster. I det samme bildet er det også en del av den gamle Tordenskiold-familien som er i den gamle byen.

En ekte Tordenskiold

AV HARALD EKREM

En slekt som har fascinert meg er slekten Rustung. Christoffer Trondsen (Rustung) er en kjent person for mange slekt forskere, en «Tordenskiold» for Peter Wesset, men for mange sløgt.

Det er ikke bare Christoffer som er interessant, men også hans sønn og datterengstet Engelbrekt. Christoffer hadde tre sønner og fire døtre. Han var gift med en jente fra den berømte familien, Lisebeth Kuster (1497-1540). En lille sønn av ham ble adlet i sin tid av kong Christian den første, som var konge i Danmark og Norge, 1446-1481. Han hadde på juleaften 1480 da han fikk sønnen Trond. Han var ikke gift med moren, Cecilia Mortensdatter Rask. Og slekten til Trond Norge ble han adlet familie med Johan Trondsen og ble for til erkebispe.

Kong Olav Engelbrektsson.

Ridder Knut Alvsson, Norges største godset, tidligere borghaven på Akershus og den siste med ledningsbefalingen erkebispe at han var en gammel, elsket norsk kongedikt. Det foregår det senere oppvar på det indre Østlandet. Han sympatiserte med bønderne og går til krig mot danskene via Sverige. Følget begynte i Rikshuset ved hjelp av Rustung. Enslig og krevende av oppvar under staden i landet kan de seinne Akershus uten rettsmål. Blant Knut Alvsson nærmeste rådgivere og Engelbrekt Gustavsson. Knut Alvsson ble myrdet i halsbånd under 11. februar 1502 og dermed startet det mest norske oppvar mot danskene under hele offerehandelskonflikten... Det er fremst den dypteste av Engelbrekt Gustavsson og Johan Raskes Raskes sammen med dekanen fra Trondsen og en best.

10 SLEKT OG DATA 4 2013

var av gammel, ekte norsk kongeslekt.

- Det er lite trolig at Knut Alvsson sympatiserte med bønderne.
- Det er ikke kjent at Engelbrekt Gustavsson var blant Knut Alvssons nærmeste rådgivere.
- Det er ikke kjent at Kristoffer skulle være Olav Engelbrektssons nevø. De kan ha vært beslektet, men vi vet ikke hvordan.
- Navnet Rustung ble brukt om en rådmannsslekt i Bergen med tilknytning til Sogn, men det ble ikke benyttet av andre om Kristoffer og hans slekt i hans egen samtid. Det skjer ikke før på 1700-tallet.

- Kristoffers far Trond er ikke nevnt omkring 1500.
- Påstanden om at Kristoffers mor skulle være Karen Kold til Nessa i Nedstrand, er diskutabel.
- Det er feil at det var på erkebiskoppens foranledning at Vincens Lunge ble drept.
- Det er ikke kjent at Vincens Lunges svenske (!) skatteoppgrevere skal ha slått Kristoffers far helseløs.

På wikipedia finner vi følgende om Kristoffers opphav:

«I to anetavler fra 1600-tallet er det lagt til grunn at Kristoffer Trondsen var sønn til Trond Sigurdson Rustung på Seim og Karen Koll fra Nessa i Nedstrand, men det er ingen samtidige kilder som bekrefter det.»

Wikipedia er verken bedre eller dårligere enn det som legges inn der. Men

det som først er lagt inn der, er lett å finne. Og akkurat denne korthugne, heller nedslående informasjonsbiten er faktisk også det som er å finne om en går til andre, mer pålitelige nettsteder enn wikipedia. I så måte grenser det til å være påfallende at Ekrem og redaksjonen i Slegt og Data ikke har sett eller har reflektert over forskjellen mellom de opplysningene som de her bringer til torgs og det som kildene og de mest brukte nettstedene faktisk har å fortelle om Kristoffer Trondssons opphav.

Slegt og Data skal medvirke til å bringe norsk slektsforskning fremover. I dette tilfellet har artikkelen bidratt til å sette deler av norsk slektsforskning måneder, kanskje år tilbake. I så måte betinger artikkelen ikke bare gult, men rødt kort til så vel forfatter som redaksjon. Skjerpings, folkens!!

Jeg mener vi har en utfordring i forhold til å dokumentere at kvaliteten på slektsfaglige artikler er god nok, i forhold til kildehenvisninger og muligheten for å kontrollere sannhetsgehalten i materialet som blir sendt inn til Slegt og Data. Dette kan føre til at artikler som har store feil og mangler kan komme på trykk, noe som undergraver troverdigheten til Slegt og Data som et slektsfaglig magasin.

Jeg foreslår at styret i DIS-Norge, Slegt og Data og redaksjonen av Slegt og Data, starter ett arbeid med å få til fagfellelvurdering av innleverte slektsfaglige artikler:

- Slektsfaglige artikler skal leveres med kilde- og litteraturhenvisninger samt fotnoter for å forenkle vurderingen av artiklene.
- Artiklene skal vurderes av fagfeller, som sikrer at materialet som framstilles er korrekt.
- Ved publisering i Slegt og Data, kan eventuelle fotnoter, kilde- og litteraturhenvisninger forenkles for å gi artiklene et mer populærvitenskapelig uttrykk, for å gjøre leseopplevelsen lettere for den alminnelige leseren.
- Alle artikler som blir levert og godkjent ved fagfellelvurdering, kan publiseres i en versjon i Slegt og

Data og en annen nettbasert med nødvendige fotnoter, kilde- og litteraturhenvisninger, i tilfelle enkeltmedlemmer ønsker å studere materialet grundigere.

- eg tror at DIS-Norge, Slegt og Data er tjent med dette, og vi er flere medlemmer i DIS-Oslo/Akershus som gjerne hjelper til med ønsket fagfellelvurdering.

Sighjorn Elvebakken

13.-15. januar 2014 til Kiel Historisk cruise

AV GRETA HYSVÆR, FOTO: RUNHILD SEIM

14. januar 1814 ble Kieltraktaten undertegnet nettopp i Kiel, hovedstaden og største by i delstaten Schleswig-Holstein. Dette er den første store hendelsen som førte frem til vår Grunnlov, det må markeres tenkte Eli Fure på Riksarkivet en gang for et par år siden. Hun fikk med seg kollega Bente Engelsen og så tok de kontakt med de som styrer og steller i Kiel og la frem planene for dem. De ble litt tatt på senga for de var ikke klar over at Kiel er med i norske historiebøker i det hele tatt. Men etter at de fikk forståelsen av hvor viktig dette er for oss, ble de med på laget og arrangerte utstilling i Bymuseet. De fant til og med en «plass» som ble høytydelig innviet av Stortingspresident Thommessen. Platz des Kieler Friedens heter den, dere finner den ved Bymuseet.

For oss er det naturlig å komme

sjøveien til Kiel og tilfeldigvis går det daglig båt mellom Oslo og Kiel. Det ble derfor bestemt å invitere til et Historisk Cruise. Første gangen jeg hørte om dette var i forbindelse med Adopter en Eidsvollsmann-prosjektet. Tanken var da at det skulle være for etterkommerne, men det ble etter hvert åpnet også for andre historieinteresserte og det viste seg at det var godt over 400 stykker som ville være med. Og for et program vi ble presentert for; interessante forelesere, sprudlende arrangører, god mat og annen forpleining var det også.

Innsjekking og registrering gikk greit og vi fant oss plass i Show Loungen akkompagnert av musikerne Stein Villa og Helge Øye som spilte tidsriktig musikk. Riksarkivar Ivar Fønnes i spissen for Publikumsavdelinga på Riksarkivet ønsket velkommen og vi var i gang.

En historisk hendelse henger jo aldri i løse lufta uten verken fortid eller fremtid og da var det naturlig å starte med tiden før 1814. Napoleonskrigene herjet i Europa og vi her i lille Norge ble kanskje gitt bort til Sverige allerede ved inngåelsen av St. Petersburg traktaten av 5. april 1812! En annen følge av krigene var blokadene som gjorde at det ikke kom forsyninger inn i landet. Bøndene gjorde derfor opprør og vi fikk lære litt ekstra mye om Kristian Jensen Lofthus og bondeopprørene han sto i spissen for 1786-87. Lofthus selv fikk aldri oppleve at opprøret hans høstet frukter fordi han døde i fangenskap på Akershus. Det var ikke risikofritt å opponere mot Kongen og hans sendemenn og da er det nærliggende å tenke at ytringsfriheten derfor ble en viktig ting å få med i Grunnloven.

Napoleonskrigene endret også

Fra Riksarkivet. Bente Engelsen og Eli Fure.

Artikkelforfatter Greta Hysvær.
Foto: Øystein Langgât.

Fra Riksarkivet. Bård Alsvik, Ivar Fønnes og Knut Johannessen.

synet på hvor man er fra og hva man er, forskerne mener at det var i denne perioden at fedreland ble til fødeland. Vi fikk også høre en teori om at geografien ble omdefinert i 1814. Carl Johan kalte Sverige-Norge for halvøy-staten og fant det helt naturlig at de to landene skulle være ett, det var jo bare å se på kartet. Mens Danmark ble trukket sørover i og med at de fikk Lauenborg i stedet for svensk Pommern og på den måten ble de mindre skandinavisk. Fra før het det at havet bandt sammen og fjellet skilte, dette skulle nå omskrives, så poetene fikk en stor oppgave.

At Norges sak ble debattert i Parlamentet i Storbritannia er kanskje ikke kjent for alle, men det ble den altså. Mange parlamentsmedlemmer var rystet over at Norge ble gitt til Kongen av Sverige som «a Herd of

Cattle», en flokk med kveg. Det finnes mange eksempler på pamfletter og løpesedler som omhandler saken, mange av dem er oversatt fra engelsk og fransk av svenskene og da er de ikke nødvendigvis riktig oversatt. Selv om propagandakrigen gikk litt saktere enn i dag så gjaldt det den gangen som nå at sannheten er den første som faller i en krig.

All kommunikasjon tok selvfølgelig lang tid i 1814 også innkallinga til Riksforsamlinga. Det ble innkalt til en Bededagsgudstjeneste 25. februar hvor det skulle avlegges ed til prins Christian Frederik og man skulle velge valgmenn til amtsforsamlingene som i sin tur skulle velge sendemenn til Eidsvoll. Denne befalinga rakk ikke lenger enn til Trondheim, i Vardø for eksempel, var det valg 8. juni. Derfor har jeg en teori om at postgangen ble

den første viktige saken som Stortinget skulle arbeide med fra 1815 av.

Et viktig tidsbilde er de fullmaktene som representantene fikk med seg til Eidsvoll. Stort sett skrevet av prester som igjen forteller oss hvilken posisjon kirka hadde i samfunnet anno 1814. Det var først i 1827 at kunngjøringer ble flyttet ut av kirka, riktignok ikke lenger enn til kirkebakken, men det var da en begynnelse.

Helt til slutt på denne første dagen var det dramalærer Anne Elisebeth Skogen fra Stavanger som fremførte en fortellerforestilling med musikk. Hun hadde tatt for seg skiftet etter Berta på Verket og spunnet en historie rundt innholdet i det og viten om tida og byen hun levde i. Det ble en vakker historie om et levd liv.

Tirsdag opprant om ikke med sol og vakkert vær så i alle fall opp-

◀ • • holdsvær, det var utstillingsåpning ved Bymuseet og høytidelig avduking av skiltet på fredsplassen. Ettersom Kiel kommune var koblet inn i programmet hadde de selvfølgelig invitert mange prominente gjester med Stortingspresidenten i spissen. Derfor ble det ikke helt plass til oss, men vi tok det med godt humør og fikk sett utstillinga etterpå. Artig å se kopien av traktaten som var innlånt fra Sverige - samme traktat kommer på utstilling i Riksarkivet senere i år. Når det gjelder fredsplassen får vi håpe det er meninga å innlemme det som nå er en utgraving der ellers blir det veldig stusslig.

Vel tilbake på båten startet vi opp igjen. Utrolig fin måte å arrangere seminar på, mange korte innlegg om samme tema, men med variasjoner. På den måten får man et helere bilde av tida rundt 1814.

Har vi for eksempel tenkt på at symboler er viktig når man skal skaffe seg en posisjon? Christian Frederik gjorde det og hadde seglet med den norske løven klart til 17. mai. Den var laget av en norsk bonde; Ingebrigt. Dette og to andre signeter som ble laget i London tok han med seg til Danmark hvor alle tre nå er i privat eie. Motivene ble endret litt da han ble Konge av Danmark, Regis ble til Rex og den norske løven ble borte, tilbake var bare de tre kronene som Christian IV brukte som symbol på de tre rikene.

Akkurat som et skifte kan også rettsprotokoller fortelle oss mye om hverdagslivet. Vi fikk høre om hva et simpelt tyveri i Kristiansand kunne avstedkomme. Kaperfart var «lovlig» på visse betingelser, mens småtyverier ble straffet hardt med tukthus. Ble du

tatt flere ganger kunne det ende med dødsstraff for simpelt tyveri. Men det kunne hjelpe med en god forsvarer som kunne snakke varmt om formidlende omstendigheter, vi fikk høre noen eksempler på det, godt å høre at det ikke bare var nød og elendighet.

Sommeren 1814 var det krig i tre uker som stort sett foregikk i Østfold og for det meste besto av tilbaketrekning. Christian Frederik visste nok at Norge ikke kunne bestå som egen stat og gjorde ikke så veldig mye for å forsvare landet og da Fredrikstad kapitulerte 4. august var det egentlig slutt. Fredsslutningen i Moss var som kjent 14. august, kanskje Riksarkivet arrangerer tur dit også?

Eli Fure som er «sjefen» for Eidsvollsmennenes etterkommere har brukt databasen og funnet ut hvordan det gikk med eidsvollsmennenes barn, hvilken fremtid de fikk. Det var 22 000 som ble født i Norge i 1814, 25 av dem var enten barn eller barnebarn av eidsvollsmennene. Hun har så fulgt disse og sett på hvilken utdannelse guttene fikk og hvem jentene giftet seg med. Interessant å høre at jenter fra disse høyere samfunnslag giftet seg mye tidligere enn jenter fra fattige kår og ikke uventet var det minst fire av disse som giftet seg med en slektning, man holder sammen. Det var da også ei med på turen som har tre stamfedre i Riksforsamlingen. Også interessant å høre at de fikk i gjennomsnitt fire barn hver akkurat som ellers i befolkningen, barnedødeligheten var like stor i alle samfunnslag. Som en kuriositet kan sies at de ble veldig gamle disse barna av grunnloven, den siste døde i 1904.

Sist, men ikke minst fikk vi høre om iscenesettelsen av en klippefast nasjon. Om hvordan eidsvollsmennene var

vant til å sette i scene fordi det jo var de samme som organiserte Teaterselskapene som var så populære i de finere kretser. Og hvorfor gjorde de det? Det kunne jo være fordi det var en øvelse i å delta i det store selskapet: Staten. Alle disse selskapene syntes det var viktig med lovparagrafer, det var ikke uvanlig med 122 paragrafer for et selskap av syv menn! Så de hadde altså mye erfaring i å lage lover disse eidsvollsmennene. Som en kuriositet fikk vi høre om de to som måtte dele seng og ligge andføttes, ja så laget de lover om hvordan man skulle ligge for ikke å være til sjenanse for den andre.

Å lage hyllingsdikt var også vanlig fra slutten av 1700-tallet og det ble laget mange patriotiske forestillinger under Napoleonskrigene. Og dikt og sanger bygget på forestillingen om Norge, Dovre, fedrelandskjærighet og Patriotisme. For å eksemplifisere patriotisk sang fikk vi høre Knut Johannesssen, Ivar Fønnes og Bård Alsvik fra Riksarkivet i en sjelden vellykket opptreden.

Det hele ble avrundet med en festmiddag og den var laget etter historiske oppskrifter og besto av Brun Soppe, Hønse Freckase og Citron-kage og smakte for så vidt utmerket med gode viner til, men det er jo en grunn til at rettene er forsvunnet fra våre menyer. Men alt i alt et meget vellykket arrangement som Riksarkivet kan være stolt av.

Lars Løberg fikk endelig diplommet som bekrefter at han vant artikkelkonkurransen om George Washington i 2010.

Endelig diplom!

AV SIGBJØRN ELVEBAKKEN

DIS-Norge, Slekt og Data utlyste i 2010 en artikkelkonkurranse om George Washington hadde norske aner, etter at det ble hevdet av den norsk-amerikanske historikeren og slektsforskeren Carl M Gunderson (se Slekt og Data 2/2010 og 2/2011). Det ble satt opp en pengepremie på 5000.- for den beste drøftingen av Gundersons beviskjede.

Beklageligvis kom det bare ett bidrag til konkurransen, men kvaliteten på dette var svært høyt. Bidragsyteren var Lars Løberg, som fikk bidraget publisert i Slekt og Data.

Pengepremien er alltid enkelt å overføre elektronisk, men samtidig ønsket organisasjonen å finne en egnet anledning til å overrekke et håndfast diplom

til Lars som han kunne henge på veggen i hjemmet. Det har vært gjort forsøk på å fotfølge Lars i Wien i Østerrike, der han var ambassaderåd i en periode, men da DIS-Norge, Slekt og Datas leder var i Wien med diplommet, var Lars en tur hjemme i Norge.

Men så bød det seg en anledning. På det første medlemsmøtet til DIS-Oslo/Akershus i 2014 skulle Lars holde foredrag om Husmannsvesenet i Norge på 1600-, 1700- og 1800-tallet. Kontoret ble varslet om dette og leder Torill Johnsen fant en plass i en ellers fullsatt Wergelandsal på Riksarkivet.

Omtrent 150 medlemmer i DIS-Norge, Slekt og Data bevitnet overrekkelsen av diplommet etter fullført foredrag og spørsmål fra salen.

Nå kan dere betale bedre!

Bruker dere eksterne kurs/foredragsholdere som får bedre betalt enn en flaske vin? Nå kan dere betale kursholderen enda bedre, melder Skatteetaten på sine sider: For frivillige organisasjoner gjelder: Når samlet lønnsutbetaling til en person i løpet av inntektsåret ikke oversiger 6.000 kroner, vil lønnen være fritatt for beskatning. Lokal arrangør (lokallag/forening) er fritatt for lønnsoppgaveplikt og slipper også å betale arbeidsgiveravgift.

Anne Marie Sandhaug starter nå en slektsgruppe i Indre Østfold.

Ny DIS-gruppe i Mysen

DIS-Østfold starter nå en slektsgruppe i Indre Østfold. Hundre av Østfolds 600 medlemmer bor i Mysen-området.

– Vi innser at det for mange er langt å reise til våre ordinære medlemsmøter i Nordre Borge, sier Anne Marie Sandhaug. Hun vet at det ikke bare er medlemmer som gleder seg til å få en mer lokal slektsforskergruppe. Også potensielle medlemmer har etterlyst aktiviteter i Indre Østfold.

8.mars er det årsmøte for i DIS-Østfold i Roald Amundsens Minne. Klokken 11 er det årsmøte, deretter foredrag med Torill Stokkan som skal fortelle om egen slektsforskning på Edvard Munchs aner. Stokkan har skrevet boken «Tante Karen – Kvinnen bak Edvard Munch», om tanten som ble en morsskikkelse for ham etter at han mistet sin egen mor som liten gutt.

Svenske Släktforskardager 2014 i Karlstad 29.-31. august

Släktforskardagarna i Karlstad 29-31 aug 2014

DIS-Norge arrangerer tur til Släktforskardagarna 2014 i Karlstad 29.-31. august 2014. Har du svenske aner i slekten din, kan en helgetur til Karlstad være vel verdt turen.

DIS-Norge arrangerer for fjerde året på rad tur til Släktforskardagarna i Sverige. I år skjer dette i Karlstad, og årets tema er "Migration - dåtid nutid framtid", noe som særlig programmet for forelesningene vil bære preg av. I tillegg vil messehallene Karlstad CCC (Karlstad Congress Culture Centre) være fulle av utstillere av mange slag.

Les mer om hele utstillingen her: <http://www.sfd2014.se/>

Der kan du se liste over utstillere og forelesere, listene blir oppdatert etter hvert.

I 2013 var det over 6000 besøkere som var innom løpet av helgen i to utstillingshaller med 59 utstillere. Arrangementet hadde besøksrekord i 2013!

Av utstillere kan du finne de store kommersielle aktørene som vi kjenner så godt til: Arkiv Digital, SVAR (Riksarkivet), Ancestry og Familysearch.

Lokale historielag, slektsforskerforeninger, forlag og andre aktører innen genealogiens verden viser deg gjerne deres varer og tjenester.

DIS-Norge, Slekt og Data, setter opp egen buss fra Oslo fredag 29. august 2013 om morgenen med retur søndag 31. august 2013 seint på kvelden.

Pris for deltagere vil være 4900.- og inkluderer:

- Buss tur/retur Oslo – Karlstad
- To overnattinger på hotell i Karlstad
- T-skjorte og pin
- Middag lørdag kveld (Stämmemiddag)
- To lunsjbilletter på messen
- Mat og drikke på bussen

Påmelding til Mette Gunnari, mette.gunnari@disnorge.no, i DIS-Norge, Slekt og Data, eller telefon 22 42 24 00 innen 15. mai 2014.

Øverst til venstre: **Forhandling:** Henning Karlby (Dk), Nina Hansen (N) og Arne Christiansen (Dk) med fullt fokus rundt forhandlingsbordet.

Øverst til høyre: **Arne Christiansen** fokusert i ett innlegg.

Til venstre: **Venter på servering:** Gitte Christensen (Dk) og Tone Britt Mathisen (N).

Til høyre: **Avtaler:** To fornøyde ledere, Torill Johnsen (N) og Susanne Fuglsang (Dk) signerer avtaler.

Gjenvisitt fra DIS-Danmark

AV SIGBJØRN ELVEBAKKEN

På etterjulsvinteren i fjor reiste styret i DIS-Norge, Slekt og Data på besøk til styret i DIS-Danmark i København (se Slekt og Data 2-2013). Vi slo to fluer i en smekk, styremøte på turen ned og felles møte med danskene i dronningens by.

Lørdag 25. januar 2014 kom

danskene på gjenvisitt. De kom med båten fra København og ble møtt på kaia og eskortert til våre lokaler i Øvre Slottsgate 2B. Begge styrene samlet seg i Gerhardsensalen rundt et sagnomsust forhandlingsbord arvet fra regjeringen Gerhardsen. Her skulle det skrives historie.

Vårt styre stilte godt forberedt med en agenda til glede for begge organisasjonene. Først presenterte vi organisasjonsmodellen til DIS-Norge, Slekt og Data og diskuterte om det var forskjeller og ulikheter mellom de to søsterorganisasjonene som begge kunne lære av. Danskene har cirka 40

Pauseprat: Kirsten Andersen (Dk), Arne Christiansen (Dk), Mette Gunnari (N) og Henning Karlby (Dk).

norske medlemmer, mens vi har cirka 20 med adresse i Danmark. Spørsmålet kom opp om vi kunne gjøre noe med disse tallene til glede for alle.

Felles prosjekter

DIS-Danmark deler server med DIS-Norge, Slekt og Data på DISTreff/DIS-TRÆF. Dette skal vi fortsette med. Det var klar enighet om at det er rasjonelt for begge foreningene.

Vi ønsker å lære mer om danskernes form for kilderegistrering der det tilsynelatende er stor konkurranse mellom enkelte om hvor mye som blir digitalisert, uten at de har problemer med dobbeltregistrering.

Styret i DIS-Norge og styret i DIS-Danmark er positiv til at fagbladene deler artikler til gjensidig nytte. Man tror ikke språkforskjellene er så store at eventuelle delte artikler må oversettes

Vi kom til enighet om at vi ikke bare har hobbyen felles, men også mye historie, både på personhistorisk nivå og nasjonalt. Det ble derfor enighet om at vi skal arrangere grensetreff, slik som det allerede er gjort flere ganger mellom DIS-Norge, Slekt og Data og Sveriges Släktforskarförbund med suksess. En naturlig plass for dette blir Oslo første gang, og da allerede til høsten, i og med at vi er inne i et jubileumsår. Tanken er at våre danske gjester kommer til Oslo med Københavnbåten og blir over en natt i Oslo med tettpakka seminarprogram før

de returnerer hjem. En representant for DIS-Norge, Slekt og Data vil være med å varme opp det danske publikumet på vei til Oslo med foredrag om norsk slektsforskning.

Vi spurte danskene om deres strategi framover og organisasjonsform. De har cirka 8500 medlemmer, men en løsere struktur enn oss, ingen distriktslag, men mange lokale foreninger tilknyttet DIS-Danmark. Det er tre landsdekkende organisasjoner for slektsforskning i Danmark, DIS-Danmark, Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie og Sammenslutningen av Slægtshistoriske Foreninger. Det mest ideelle og rasjonelle er om de kommer under en paraply til medlemmenes beste nytte og glede. Denne paraplyorganisasjonen ville ha et potensiale på 18000 medlemmer i dag.

Omvisning på huset

Det var heldig at besøket falt sammen med DIS-Oslo/Akershus månedlige slektskafe, slik at gjestene fikk se at det kan være liv i huset, mange medlemmer fikk hjelp på søk på de nettbaserte kildene og leiting i biblioteket til Norsk Slekthistorisk Forening. Artikkelskribenten fikk også gjort en avtale for våren, med nytt kurs i dansk slektsforskning. Gitte fra Danmark ville gjerne holde kurset 17. mai, men vi var usikre på hvor mange som ville prioritere slektsforskning denne dagen.

Signerte avtaler

Lederne for de respektive organisasjonene, Susanne Fuglsang fra DIS-Danmark og Torill Johnsen fra DIS-Norge, Slekt og Data, fikk anledning til å signere to samarbeidsavtaler i løpet av dagen.

De to foreningene ble enige om felles medlemsfordeler. Medlemmene i de respektive organisasjonene skal ha like rettigheter i den andre organisasjonen. Det vil si at medlemstilbudene gjelder i begge organisasjonene, samt full tilgang til innholdet på begge nettsidene inkludert elektronisk tilgang til begge medlemsblad. Eventuell portoutgifter på forsendelse av medlemsartikler og –tilbud kommer i tillegg.

Samarbeidsavtalen om DISTreff og DIS-TRÆF ble også formalisert.

Møtet ble avsluttet rundt matbordet i et lokale med historisk sus, restauranten Festningen utenfor vollene på Akershus Festning. På turen tilbake til Københavnbåten vandret vi forbi hansken til Kristian IV og gjennom Kvadraturen. Dette som enda en bekreftelse på at vi har felles interesser og fortid.

DIS-MR hadde kurs for kilderegistratører- og korrekturlesere med Remi Pedersen som instruktør.

Kurs i kilderegistrering i Molde

AV EVA HJELEN

Kilderegistratører og – korrekturlesere i Møre og Romsdal samlet seg i Molde til kurs ei helg i november. DIS-MR hadde invitert Remi Pedersen som kursinstruktør, det møtte sytten deltakere fra midtre del av fylket. Det ble ei helg med mye lærdom, inspirasjon og utveksling av erfaring – og litt diskusjon også.

Selv om stormen "Hilde" gjorde sitt beste for å stoppe både fly- og ferjetrafikk til og fra Molde, kom både instruktør og kursdeltakere seg til Molde i to dager.

Remi Pedersen er leder av kirkebokprosjektet i DIS-Norge, og sitter med mye av etterarbeidet med filene når registreringen er ferdig. Remi sier han setter stor pris på å bli invitert til å holde et slikt kurs. "Det er inspirerende og gir ny giv også til meg i mitt arbeid. Jeg hadde gjerne sett at flere distriktslag tar initiativ til lignende kurs", sier han.

På kurset ble det gått igjennom kvalitetssjekk i form av frekvensanalyse og usikkerhetssjekk, spesialtegn, arkivverkets standard for registrering, Kyrre, samt et lite sideblikk på høringsutkastet til ny standard. Det var satt av god tid til spørsmål og kommentarer, noe som kursdeltakerne benyttet seg av til fulle.

To av deltakerne var Åge Nortun og Jonny Lyngstad. Åge Nortun, leder DIS-MR, sier at det er vel anvendte penger å investere i en samling for kilderegistrering, og skulle gjerne sett at enda flere hadde hatt anledning til å delta. Jonny Lyngstad er prosjekteier av kirkebokprosjektet i DIS-Norge. Han også syns dette var nyttig og lærerikt, og håper at kursdeltakerne tar med seg engasjementet og får vervet flere til å starte med registrering av scanna kilder.

Øverst: Deltakerne var aktive og kom med innspill til kursplanene. Foto: Finn Devold

Nederst fra venstre: 1 Arne Tinus Austad deler av sin rike erfaring. Foto: Finn Devold.

2: Både nybegynnere og de mer garvede ønsker å være med på kurs i å lage slektsbok. Foto: Bente Nordhagen

3 Eirik Dørdal Nord gir tips om nyttige lenker og viser hvordan slektsforskerprogrammene kan være til stor hjelp når vi skal lage slektsbok. Foto: Finn Devold

Kurs i å skrive slektsbok

AV BENTE NORDHAGEN

Lørdag 17. november 2013 var 45 medlemmer (og ikke-medlemmer) av DIS-Troms samlet på Statsarkivet i Tromsø i noen timer. Til tross for at vi hadde lagt bak oss et døgn med et forrykende uvær med stengte veier og kansellerte båter og busser, var oppmøtet langt over forventningen. Det var deltakere fra Harstad i syd til Nordreisa i nord.

Styret i DIS-Troms hadde invitert til inspirasjonsmøte for å gi medlemmene noen ideer til hvordan man lager en slektsbok. Innledningen sto Arne Tinus Austad for. Han er en velrennomert lokallhistoriker med flere bøker på samvittigheten, selv om han ikke har drevet "aktiv slektsforskning" på noen år, som han selv sa. Han kunne vise frem flere forskjellige måter å utforme slektsbok på. Deretter sto Hans Isdahl for tur. Med sin bakgrunn som lærer visste han hvordan

han skulle fenge forsamlingen og det ble en fin dialog mellom ham og de frammøtte.

Som neste punkt på programmet presenterte Tom Arild Kristiansen og Eirik Dørdal Nord hvordan ulike slektsforskerprogram kan brukes for å lage slektsbok. De viste til utforming av trykt bok og litt om det å lage elektronisk slektsbok, med endel av de fallgruber og utfordringer som da følger med.

Avslutningsvis registrerte deltakerne sin interesse for å delta på kurs i 2014. Tilsammen 28 av de frammøtte sa at de ønsket å delta på kurs. Styret vil nå ta med seg disse tilbakemeldingene og inntrykket fra møtet for å sette sammen et kurs som starter på nyåret i 2014. Vi tar sikte på å starte kurs i ulike deler av fylket med felles samlinger og lokal veiledning med utgangspunkt i deltakernes behov.

Damene på kontoret. Mette Gunnari, Kristin Rakke Østby og Liv Ofsdal.

DNA-testing på amatørnivå!

AV KRISTINE RAKKE ØSTBY

En slektsforskerkropp består av en sjarmerende dose nysgjerrighet fra naturen av. Vi tyr stadig til dypdykk i folketellinger, kirkebøker og bygdebøker for å grave fram detaljer som gir oss mer «kjøtt på beinet» og som kan forme vår forståelse av våre forfedres liv. De siste få årene har det vokst fram en nysgjerrighet for hva DNA kan bidra med i slektsforskningen. Dette har medført at DNA-testingen også har blitt mer tilgjengelig. Etter hvert som flere bidrar med sitt DNA i databasene, får vi flere å sammenligne med.

Mette Gunnari, Liv Ofsdal og jeg bestemte oss i fjor sommer for å utforske DNA-testing og fant fort fram til FamilyTreeDNA, som er en av de store på DNA-testing. Der finner man 3 standardtester; Y-DNA, (farslinjen, kan kun testes av menn), mtDNA

(morslinjen, kan testes av begge kjønn), og den autosomale testen FamilyFinder som omfatter både fars- og morslinjen ca. 5 generasjoner tilbake. Utenom disse standardtestene finnes det andre spesialiserte tester for testing av gener som påvirker alt fra ørevoks til fregner.

Standardtestene har flere nivåer og jo høyere nivå du velger å få testet, dess mer detaljert blir resultatet. Vi valgte å teste Family Finder og mtDNA FullSequence som er det høyeste nivået blant morslinjetestene.

Hvilke forventninger hadde vi på forhånd til resultatene?

Som amatører i DNA-testing var det vanskelig å

FamilyTreeDNA.com - sjekk ut nettsiden

konkretisere hva vi kunne forvente. MtDNA-testen går tusenvis av år tilbake i tid, så vi var egentlig åpne for det meste ... Family Finder testen derimot, var det lettere å ha en formening om. De fleste slektsforskere i Norge er heldige nok til å ganske god kontroll på slekta 5 generasjoner tilbake.

Liv

Sommeren 2013 bestilte jeg min aller første DNA-test, noe jeg ikke trudde jeg noen gang ville gjøre. Men – det er jo mye snakk om slike tester for tiden, i vårt slektsforskermiljø. Ville denne testen avdekke slektsforhold jeg ikke visste om? Kanskje noen overraskelser som jeg ikke forventer?

Mette

Jeg er jo nesten ikke norsk i det hele tatt. Min mor er født i Berlin av Tysk/Tsjekkiske foreldre, min far var halvt finsk (flere generasjoner tilbake) og

min farmor var halvt tysk halvt norsk. Mine forventninger til testresultatene er naturligvis at jeg blir overrasket hvis jeg får noen treff i Norge. Kanskje det kan kaste litt lys over min svært uoversiktlige bakgrunn, spesielt på morssiden. Denne siden vet jeg svært lite om og det faktum at jeg regner med noe jødisk tilknytning er spennende.

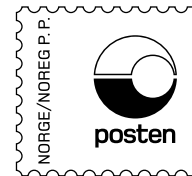
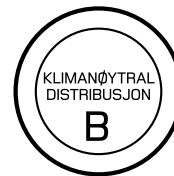
Kristine

Jeg har to svenske tippoldeforeldre, men utenom disse to finner jeg kun norske stamfedre. I FamilyFinder får du treff med andre testpersoner og et estimert slektsforhold. Jeg vet at jeg har mange i slekta som emigrerte til USA, så blant de nordiske treffene blir det nok også noen amerikanere. Family Finder gir i tillegg til treff med andre en prosentvis oversikt over etnisk tilhørighet. Jeg blir veldig overrasket om resultatet er noe annet enn 100 % europeisk.

Forventningene våre var altså ganske ulike. Selv om Liv og jeg stort sett har norsk avstamming, var vi jo spente på hvor like resultatene kom til å bli, og særlig i forhold til Mettes resultater.

DNA-testene kom i posten i løpet av kort tid. Ca. en måned etter at DNA-prøvene ble sendt inn, ble de registrert på FamilyTreeDNA. Ventetiden til resultatene ville komme var på 6-8 uker og virket utrolig lang.

I neste utgave av Slegt og Data kommer vi til å presentere resultatene vi fikk på DNA-testene. Målet blir å kunne tolke resultatene ut i fra vårt amatør-nivå og gi dere et bedre utgangspunkt for å teste ut DNA-testing selv. Vi vil særlig forsøke å legge vekt på hvordan resultatene kan brukes i slektsforskning.

Returadresse:
DIS-Norge
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Medlemsfordeler i DIS-Norge

- Medlemsbladet «Slekt og Data» med mye slektsfaglig stoff tilsendes fire ganger i året
- Full tilgang til våre hjemmesider med mye informasjon og faglig stoff
- Mulighet til å bidra til DIS-treff der du kan treffe andre slektsforskere som kanskje vet noe om din slekt. Som bidragsyter til DIS-treff, får du brukernavn og passord slik at du kan lete i svensk, dansk og finsk database
- Tilbud om å delta på medlemsmøter, kurs og andre arrangementer fra det laget du geografisk tilhører og fra sentralt hold
- "Fadderordning". Du kan få tips og hjelp fra en etablert slektsforsker de første 12 måneder av ditt medlemskap
- Ny avtale med Telenor. Rabatt på mobilt bredbånd, bredbånd og IP-telefoni
- Rabatt på briller og synstest fra Interoptik og Brilleland
- DIS-Norges medlemmer får medlemsrabatt på samtlige salgsartikler hos Norsk Slekthistorisk Forening
- Rabatt på diverse varer som slektstavler og bøker (se disbutikken www.disnorge.no/cms/disbutikk.html)
- Rabatt på bokinnbinding og trykking
- Rabatt på Ancestry.se, Genline, Arkiv Digital for dem med slekt i Sverige
- Rabatt på kjøp av anetavler fra HomeDeco

brilleland

